FRANJO HORVAT-KIŠ:

ŽENÍCI.

ZAGREB

Tisak F. Fišera Frankopanska ulica broj 1.

1902. Vlastita naklada.

FRANJO HORVAT-KIŠ:

ŽENÍCI.

ZAGREB
Tisak F. Fišera Frankopanska ulica broj 1.
1902.
Vlastita naklada.

Velemožnom gospodinu

D[RU] FRANJI JOS. SPEVCU

Štujući zemljak.

. . . . . nigdje tako lijepo ne zvoni zvono kao ono naše; nigdje ne izlazi i ne zalazi sunce tako, kao ono naše; a ni mjesec i zvijezde nijesu tako pitomih šarâ kao kod nas.

Kad bi već k nama i zvono i sunce i mjesec i zvijezde naše, ali ne može ona gruda i oni bijedni i gladni, koji se po njoj propinju . . .

Ljubim s toga sve, koji se radjaju pod onom tamo našom zvijezdom . . . .

I.

ŽENIK.

Znate li, kako se djeca sigraju skrivača? Sjede na primjer pod stogom sijena i ćutajući zirkaju, e će se gdje pojaviti glava onoga, koji traži.

Tako se sakrilo i naše selo pod Ivančicu; — gleda pa šuti.

I kućerci se seljački opet posakrili pred „purgom“, a i kuća Jože Zaplatića, sakrila se nuz ine kuće Zaplatićâ. Maz joj je odaprala kiša i vrijeme, pa i nevrijeme dječjeg nestašluka. I tako sada izgleda ta „kuća“ kao šareno goveče: čas crna — drvo u stijeni, — čas bijela — preostala okrečena maz.

U toj kući — vele, nije Bogo dugo zapamtio pečena hljeba. Tri puta u godini peče se hljeb — ali ga ni ta tri puta nije Bogo zapamtio.

Upred Božić ga peku, kad se još rodio nije, k Uskrsu, kad je u grobu, i o Duhovima, kad je već uzašao na nebo, pa ga i opet nije zapamtio... Usred ljeta jede se tri puta i to kad je orač. I orače dobe teško, jer se u njih ne dobije za večeru puran ili barem kokoš; a ti su orači vrlo razmažena čeljad, pa im je meso sve i sva... Još je jedno, zašto ne idu rado k njemu na oranje: Joža ne plaća novcem, već težacima, a taj je redovito njegov sin Stjepan. Loš težak, a pojeo bi — — — eh, eh — što on ne bi pojeo...?

Na polju si podijele težaci slogove, pa dadu i Stjepanu.

On ga omjeri, omjeri tudji, nakašlja se i počne. Dvaput udari motikom i već mu je ruka za uhom, da se počešlja, da si zafrče čuperak kose .... Za čas mu nijesu gaće dosta privezane ili dosta podvite. Neka zaživiče vrabac, gleda, gdje je. Zapjeva li ševa u visini, treba da ju vide oči njegove. A kake su mu oči?

Oči, kao u svih Zaplatića, male kao u vrapca, pa graoraste i miševljeg pogleda ...

Težaci vide, da se teško odmiče od kraja, pa mu se rado podruguju: „Što to, Štefa, od tebe smrdi čak amo do nas?!" a on kao da mu laska, što o njemu govore, smije se — ali tako tiho, da to tek pokazani zubi svjedoče, e bi bilo tuda po srijedi malo smijeha ....

A kod jela? Prvi vidi, gdje se nosi i kamo će se sjesti.

No, dok se hrani, ne mari za vrapce i ševe, a i ne laska mu govorenje o njemu. Tek jede i jede, pa gleda u zdjelu.

A dah — disanje mu šumi, kao pila u sirovu bukovu drvu ... (i to: zardjala pila ...)

Ima Joža i drugog sina Imbru. On je oženjen i vrlo marljiv — vrlo marljivi Zaplatić. Pa i kćer ima Joža Zaplatić. Kći Magda živi, ali ne živi ... Dodje u kuću kamo u selo, zatvara ledjima vrata i najradje se drži za nos ... I kako su ta njezina ledja vješta u zatvaranju vrata! Dodje u kuću, pusti kvaku iz ruke, a dohvati ledjima, pa zatvori tako tiho, da se i ne čuje. Gdjekoji seljaci i ne znadu za taj njezin majstorluk, pa ju opominju: „Ne puštaj zimu u kuću", a ona se primi za nos i šapne: „Ne puštam". Njoj već jaše preko trideset zimâ na ledjima — na majstorledjima, a još nije dočekala ni kape prošćeve. Nema prosaca ... nema ... nema. Teško se tu ženi, teško

udaje ... Imbra odnio poklone u treće selo i to treće selo ga jedva usrećilo ....

Što je ljudi i što je vojnikâ, nezna nitko, da je ikoji Zaplatić ikada bio vojnik. Zaplatići su „mrtvi ljudi". Na njihovu se brdu nije nikada čula pjesma: ma ni skladna ni neskladna. Tek djeca — ona se deru i cijele se dane od jutra do večera valjaju oko kuće po blatu i neblatu, ganjajući piliće patke ili stare očupane kvočke. I toj djeci — djeci Zaplaticâ — bude najveća sreća, dočepaju li se kakove kvočke, da ju oliče blatom. Za Stjepana kažu, da ni toga nije činio, dok je bio mlad. On je tek zajašio na kolac, odvukao ga pod dud i hranio dudićima ... Kolac hranio, a sebe po licu mazao, da preplaši majku u staji kod dojenja .... I u Stjepana su, kao i u ostalih Zaplatića, neprirodni prsti: trouglasti, nerazmjerne duljine , a završuju se noktima kao čaporcima. I kad dodje sila, da si režu nokte, onda to ne ide kod njih, kao kod drugih, da pri jednom kraju začnu, pa da se dalje sami u polumjesecu otkole, već moraju rezati od kraja do kraja ...

I stopala na nogama kratka, a debela. Napokon ne može ni Stjepan, kao i svi Zaplatići, da izgovaraju „r" ili „l", nego oba ta slova zamjenjuju sa „v". Tako zovu neku Klaru u selu „Kvava", „krila" će kazati: „kviva". Svi su Zaplatići maloga rasta, ali se čini, da je Stjepan i od svih njih najmanji.

Ima mu već i 38 godina, ali je još neoženjen. Dok drugi Zaplatići govore, on ne govori nikad, tek se nasmije, t. j. pokaže zube, a do vas dopre neki glas, koji naliči šumu krila ptice, koja leti.

I redovito se poslije takovog smijanja nakašlja, ko da je jeo paprike, počešlja za uhom ili zafrče čuperak kose, pa mir Opet ono mrtvo lice, a pospane male oči i lijeni, tihi koraci!

Nikad se nije udaljio iz sela; dapače ni u Z., gdje se drži tjedni sajam, nije nikad zavirio. Što više, i k misi — (a crkva mu je „pod nosom") ide vrlo, vrlo rijetko. Ljeti proleži pod orahom, a zimi u zapećku.

Dodješ li k Zaplatiću onako zimi, vidjet ćeš, kako iz zapećka velike peći viri razkuštrana glava, i ta glava leži, pa žmirka očima, dočim ljeti leži pod orahom potrbuške, a djeca preko njega skaču da „više ne raste" ... Kad im i to preskakivanje dosadi, onda ili zajaše svi na nj ili ga počnu navlačiti. Kad on izrazi svoje nezadovoljstvo sa „m-m-m", onda se sva djeca smiju, pa će oko njega pokazujući na nj prstima: „m-m-m". Ne govori u kući nikada. Tek će izvan kuće, da rekne koju riječ, ali i to mora da je nuždа. No biva da se sastane sa kojim, tudjim djetetom — dječakom, i onda govori. Pripovijeda mu dugo i najradje pripovijeda takvomu dječaku o svojoj školi.

Dapače mu iscitira dva tri stiha: „Tri ptičice goru preletiše", a kad dodje do „stanite ptice, onda mu glas predje u popijevku ... :

„Staanite ptice ..." U takovu razgovoru dodje i dva tri puta do te pjesme, ta jedina znanja donešena iz škole. I kako se raspripovijeda, da ga sve znoj oblije! Jedino se kod jela više znoji.

Onda mu i košulja promoči i grlo puca ....

Bilo proljeće — proljeće, kad ne može ni sunce da veselo izadje, a kamo li mnogi čovjek u Zagorju. Bilo to takovo proljeće, kad su lica suha, izmoždena, a svi lični nabori pokazuju na usta i elegično zavijaju: „Joj, jesti, joj, jesti! ..." Kad vide pekara s košem, zjaju im usta od gledanja, a gdjekoji gutaju požudno sline, dok djeca klikću: „majko — pekar! majko — pekar!"

Bilo, velim, proljeće, a u Jožinoj kući nestalo svega, što se zove jelo. Sve se iz njegove kuće rastrčalo da prisluži koju krajcaru za kukuruz, ali Stjepan ostao kod kuće .... Ne briga se on. Što će drugi, to će i on. Nije se moglo za sve prislužiti, moralo se nešto prodati. Imali su u kocu prasence, krmačicu i nju će da prodadu.

Nagovorilo se Stjepana, da ide s ocem na sajam u Z., da tjeraju krmačicu. Ne može jedan da objesnim prasencem vlada ......

Prodaše i kupiše odmah u Z. kukuruza. Joža nosi džak s kukuruzom, a Stjepan — kao Stjepan — ide goloruk za njim.

Stari stenje pod teretom, nešto od istine, a nešto da podsjeti Stjepana, kako bi i on mogao komadić puta lako ponijeti ....

Stjepan ne haje, ne razumije, a i nebi htio da razumije ....

Dosadilo Stjepanu očevo stenjanje i — valjda od straha da ne požali starca — ostao pod nekakovim divljim kestenom, koji je baš počeo da se pokriva zelenilom. Sjedi i šuti, kao da sluša očeve korake. Došla neka ptičica, pa ga zabavlja. Skakuće ptičica po cesti, frfoli se u prašini, skokne, obazre se na sve kraje, pa joj opet zadršću krilašca u prašini ... I katkad zacikne, poskoči, pa se opet frfoli u prašini ... Stjepan sjedi, gleda, smije se. I kako se srdačno smije! Onako tiho — kako se samo on znade smijati, pa sve kao da će kihnuti.

Došla putem druga ptičica i otjerala ovu. Stjepan se obazre.

Putem je došla djevojka. Previja se u pojasu i ide.

Kako je zinuo, kad ju je opazio! Samo malo je mogao vidjeti lice, jer je brzala. Išla je ravno kao

svijeća, a nožice je odbacivala — onako majstorski — sama slast. A sve je na njoj okruglo, pa okruglo.

Bijela joj odjeća leprši oko nje. Stjepan je pognuo glavu, pa gleda ispod čela za njom. Zijevanje mu se zamijenilo smijanjem — onim smijanjem za koje ne znamo, tek drugi mogu vidjeti i čuti, da se smijemo. I taj se smijeh kao ukočio na njegovom licu. Ustane i podje za njom.

I Stjepan, koji se inače vukao kao magla ovaj čas je brzao.

Kad je već došao bliže nje, popuštao je u koraku; bojao se, da se ne okrene, da ga ne pogleda. Još se više pobojao, kad mu je počelo nešta u čižmi škripati, kao da mu se šćuca . . . a ona bi to mogla čuti pa se okrenuti. Ide on za njom, ide, a u glavi sve nekakove šume, brda, jaruge, jarci, putevi, puteljci. I kao da on brza po toj šumi, skače preko jaraka, a granje mu hoće odnijeti s glave šešir . . . Počeo je oštrije koracati. Prošao kraj nje i kad je vidio njezin pogled okrenuo glavu na drugu stranu, a noge samo idu — samo idu.

Sad mu više nije u glavi šuma, nego nekakav jako krivudast put, drum, što li, a prašan. I u prahu pred njim frfolje se ptičice, a on ih tjera iz praha . . . Gle! Skokne ptičica u stranu, malo naprijed, pa se opet zavrti na ledjima u prahu . . . .

Ide Stjepan, lomata nogama, a prudje mu ispod peta odskakuje . . . Ni da bi kašljucnuo. Složio ruke unatrag, pa ide.

Ali te njegove ruke nisu ruke. To su nekakvi dugi, dugi konci, što se na daleko razapeli. Dva duga, duga konca — ali življa od zmijâ. Igraju po zraku i kao da hoće da se od njega otkinu, da polete sami. Čas su negdje visoko na najvišem orahu

kod njegove kuće, čas opet na susjedovoj visokoj kruški . . .

I bio bi otišao još dalje, da nije pred sobom zamjetio oca.

I odmah su — barem časovito — njegove ruke bile — ruke. A kad ga otac zovnuo, da ponese i on malo, Stjepan bez promišljanja uzeo džak na svoje rame . . .

Tek što je danas odzvonilo podne, Stjepan je bio kod kuće sav zajapuren, prašan, džakom na ledjima. Odbaci ga na klupu kraj velike peći i sjedne kraj njega, pa prekrstivši noge i ruke gleda preda se.

Sjedi i gleda, misli . . . misli . . . Možda ne misli, možda sluša, kakvo je to čuvstvo njegovo. Zar zato, što je u Z. bio? Eh — da! Nije. Čini mu se, da je danas nedjelja, da su mu čizme naluštene kao vojničke, a da nisu lojem namazane, i pete da mu nijesu iskrivljene. Ruke su mu kao da ih je sapunom prao.

Tako ga je to čuvstvo obišlo i — ne zna, kako bi ga se riješio.

Izadje, protegne se, kao da mu je to manjkalo, ali ne pomaže.

Začne dvorištem hodati. Bacio ruke na krstove, pa hoda, šetka, a djeca izašla za njim, pa ga gledaju. Vele mu, da šeće kao učitelj ili kapelan.

Ništa ne pomaže. Začne rukama u koraku mahati. Opet ništa.

A tek čizma. U jedared počeo mu opet u hodu palac ribati po čizmi, a to škripi . . . Još svečanije čuvstvo. I sve u njemu nešto šumi, nešto titra, a opet kao da ga tkogodj gladi peruškom po ledjima.

Nešto bi rado iz njega. Hoće „to" da govori. Grčevito zatvori usta, a to „nešto" sili kroz nos. Već

je toliko toga „nešta", da ga guši u grlu, a grlo će kao malo prasence da guriče . . .

Kad je došao otac, posjedali svi da jedu. A Stjepan prije nego će sjesti, duhne živo na klupu, da odstrani prašinu. I još je rukom pomeo, kamo će sjesti. I dok jede, sve instinktivno pazi, da mu iz kašike ne pane hrane, kao obično, pa da mu ne zamrlja to njegovo „novo novcato" rublje, a isto se tako bojao, da mu tkogod ne prodje nogom preko „olaštenih" čizama, pa da se ne sjaju.

Rado bi stojao kod stola i stojećki jeo — ne — i to mu ne bi bilo dosta. On bi hodao po sobi i jeo. Grozno mu je teško, što mora sjediti.

Rado bi, da ne miruje, da se kreće, pa da zaboravi na nešto, da nestane toga čuvstva. To još nije, što je živ, osjećao pa mu je neugodno.

Jedva dočekao kraj ručka. Prvi ustao od stola i izašao uznemirivši djecu, što su kraj njega sjedila te se uspela na stol, da poberu žlicama posljednje mrve u zdjeli.

Kad je otac rekao, da će ići prekopati vinograd, trznulo nešto Stjepana i on bio izvanredno zadovoljan, da će ići kopati, pa će se riješiti te neugode, što ga obišla. I da nije bio tako slab na riječima, bio bi za cijelo nukao svojtu, da ide, da uzme jedanput motike, pa da ide. Baš je bio nestrpljiv. Od časa do časa lupao bi nogom od nestrpljivosti, ali nije rekao ni bijele, zašto već ne idu na posao, pa da i on ide . . . .

Svaki se od ukućana začudio u sebi, što je Stjepan bez nagovaranja, bez nutkanja prvi primio motiku u ruke i prvi ju bacio na rame . . .

A tek u vinogradu! Kopao brže nego itko, samo što ga otac i brat svaki čas morao opominjati, što odbija mladice sa čokota. Udarao motikom, kao da kopa cjelinu ili iskapa kamenje . . . Kako i ne će,

kad mu prija da udara što može jače, a čim popusti, odmah ga hvata nešto za srce, kao da hoće iz njega krv da ispreša . . ., dok ovako lijepo zaboravlja, dapače na časove posve zaboravi, da je ovdje, da živi, da kopa. a kamo li da još zna, da kopa u vinogradu, gdje su mladice kao voskom priljepljene. Kad ga oblije znoj, stane da odpočine, ali čim stane, odmah mu nešta hvata srce. Pa neka gdje u dolu zamuče krava, sav se strese, tako ga to odmah doimlje. Ne smije mirovati . . . Ne, ne, samo ne mirovati.

U veče poslije večere, izašao Stjepan pred kuću, dočim se svi drugi spremili u postelje . . .

Izašao i sjeo na neku previnutu šljivu pred kućom, pa — nišući noge, — fićukao. Tiho i milo. Otac dvaput izašao na prag i svaki se put nakašljao. Izašao i trećiput te pozvao Stjepana, da udje u kuću, jer je već vrijeme da se legne. Noći su dosta kratke, a on — Stjepan — rado čeka sunce u postelji . . .

Stjepan je prečuo očevu opomenu i ostao dalje sjedeći i fićukajući.

Već je sve spavalo, kad se je tiho dokrao i pipajući došao do klupe kraj peći, gdje je imao svoje ležište. Umor je nadvladao šum osjećaja i on za kratko vrieme usnuo.

Cijelu je noć sanjao, ali nije znao što. Znao za nekakve sjene, što ga okruživale, a on se kao mlinsko kolo okretao, kovitlao negdje u zraku, u nekakvom bezimenom prostoru, u magli, gdje li.

Bile su to sanje bez sadržaja — sanje, za koje čovjek nezna pravo, da li ih sam proživljava, ili vidi, kako ih netko drugi proživljava.

Drugi dan rano u jutro, dok je još Magda, sestra njegova, dojila u staji, a drugi se protezali u kući i oko kuće, kao da im je zbilja bila noć prekratka, a jučeranji posao predug, otkrao se Stjepan

sa svojim dijelom kukuruzne pogače i s motikom od kuće. Naskoro svi opazili, da je nestalo Stjepana, njegove pogače i jedne motike, a nemalo se začudili, kad su saznali, da je otišao u grofov vinograd na rabotu.

Da vam ga je bilo vidjeti! Ide sam. U jednoj ruci nosi pogaču, pa ju ogriza i zubima lomi, a drugom drži motiku na ramenu. Ne hiti, već polagacko koraca, kao da se bogzna kamo sprema, ali korak mu je siguran i odlučan kao u blaščeta .... Ka je stigao na vrh brda, sjeo uz grmićak, pa gleda po grofovu vinogradu i čeka, dok se spreme težaci na rad, da i on krene.

Čim su težaci opazili Stjepana, počeli se medju sobom smijati, jer su znali, kakav je on težak. Medjutim — Stjepan kopao da ne možeš bolje, a oni, što mu se smijali, gledali s udivljenjem, kako je neumoran težak. Drugi se šalili smijali, ali on se nije ni lijevo ni desno obazirao, već šutio i kopao. Jedino mu bilo, što je odmah iz jutra preletio očima preko svik djevojaka, ali bez napete znatiželje, već onako instinktivno. Dok je počivao, gledao ravno preda se, kao da mjeri, koliko je još do vrha i pljuckao, kad je bilo potrebno i kad nije.

Počivao samo kratko vrijeme. Stao, zagledao se preda se, kao da misli bogzna kakove misli, ali u istinu nije ništa odredjena mislio, već kao da je slušao ono, što se počinje radjati u njemu, čim ne radi.

I kad je „ono“ počelo rasti i bilo tako veliko, da je živce diralo, onda se trznuo i opet zamahnuo motikom, da uguši „ono“, da ga potlači nekud natrag, stisne u kut, gdje je do sada bilo. Sa svakim se fizičnim pokretom gubilo, umanjivalo, a iza četvrtog, petog udarca nestalo opet svega ... Veselog li djetinjeg smiješkanja i hvalisanja, kad je u večer donio kući deset četvrtaka! A kad ih je brojao pred znati-

željnim licima ukućana, takvom je djetinjom naivnosti pripovijedao, kako je on sam dobio ovaki i to — sami ovaki novac.

I dok je to pripovijedao, nije gledao ni oca, ni brata, ni sestre, već bratovu djecu, koja se u zamazanim košuljama povalila po stolu i zjala u novac i sretno lice Stjepanovo, koji se jedva obranio, da mu djeca ne raznesu četvrtake ... I ta radost, ta djetinja radost!

E — he! kako je vjerno omotao svoje novce najprije u papir neke stare knjige, a onda u krpu stara platna i to sve spravio u nutarnji džep prsluka. A kad je lego, složio lijepo prsluk i metnuo ga pod glavu .... I ležao i smiješkao se, što leži na blagu ... Srce mu igralo, oči bliještile, usnice se rastegle na smijeh.

A bratova ga djeca gledala, kao da vide pred sobom, ne strica, već svoga odlikovana druga ... Kao da je njihov drug obukao novu — posve novu odjeću sašivenu iz kapelanove mantije ...

I dok je ležao, približavala mu se odnekale izdaleka neka slika. Ide slika bliže, bliže. Još bliže. Ej! Previja se i ide ...

Bijela joj odjeća leprši od nje. Vidi lice. Crveno, mekano, baršunasto ...

Vidi bijele zubiće, vidi usta, vidi male očice, a smiješkaju se i usta i očice ... Vitka je, ravna je kao jela. Nosi ponosne grudi, kao da ih nudi, kao da draška, a one joj se ljuljaju pod tankom košuljicom, kao grozdić i jagodice ... Gleda sliku zatvorenim očima. Gleda Stjepan, gleda, pa se smiješi kao dijete, kad u snu vidja angjela ...

Stjepan je te noći sanjao, da je vidio onu sliku u crkvi medju djevojkama, ali se to na jednoč sve okrenulo i on bude s njom na vjenčanju.

Na vjenčanju je plakao . . . . .

Drugo jutro bilo mu jedno oko suzno, a kad je ustao i tražio motiku, da podje opet u grofov vinograd, pričinilo mu se, kao da je od vajkada ovako radin, kao da uvijek ide na rabotu i da ima već mnogo četvrtaka.

Prije nego što je otišao, prišuljao se k sestri u komoru, gdje je cijedila mlijeko i pitao, da li je njegovo rublje čisto. Manda se primila za nos i odgovorila, da nije. Onda ju je molio, neka ispere, jer bi on u nedjelju k misi rado. Manda ga gledala, kimnula i dala neki nosni glas . . . .

Sve dane do nedjelje nije mu san veselja i suzâ htio ispred očiju.

Svako se jutro pitao, nije li opet sanjao štogodj onakova. Ali ništa, do li iz večera slika — ona dražesna slika. Vitka je, ponosna je, previja se i ide, a grudi pod tankom košuljicom titraju, kao grozdić i jagodica, pa se koče i nude se . . . Blažena usta, blažene oči, a smiješkaju se i oči i usta . . . .

I slika ruje, kopa i zakopa se dublje i dublje. Slika ga tjera na posao, slika ga nutka u poslu, a on radi — kao crv radi. Dok radi tijelo mu postalo nova makina a i čvrsta makina, dočim se duša diže i u času je kao nestaje, a kad se vraća — tijelo osjeća bolove, znoji se, koprca se u kupatilu, kao da se boji, doći će demon, u vodi ga povezati i utopiti . . . Neugodan je to povratak, kao da je, dok mu se silno žurilo na neki daleki, teški posao, ugledao nešta i u to se zagledao „kao bez duše" i gledao i gledao — dugo, neponjato dugo, dok se nije probudio i potresao od straha, što još ovdje stoji, a tamo — tamo ga čeka daleki, teški posao.

Kesa se punila, nedjelja se približavala, a sa svakim danom češći drhtaji, jači drhtaji — drhtaji, od kojih tijelo kao da zamire.

U nedjelju se ranom zorom probudio i spremio, da obrije ono nekoliko žućkastih dlaka sa lica. Još nije ni prviput zvonilo, a on bio spreman da podje k misi. Susjedi, Zaplatići, gledali ga. Neobično ga gledali.

Nijesu vjerovali, da je to Stjepan — onaj isti Stjepan, koji je malo prije bio nedaća imenu — i onako kukavna značenja — Zaplatićâ.

Sumnjivi su bili njihovi pogledi.

Kako bilo da bilo, on je još prije vremena otišao u crkvu. Polagacko se micao, kao da se bojao, da ne bi koga probudio, koga uznemirio. Pred njim i mimo njega prolazili ljudi, a on im se nije usudio pogledati u lice — otvoreno, već kradimice.

Kad je bio za čas osamljen, onda osovio glavu i gledao daleko.

Gledao i nešto tražio očima. Na trgu je nedaleko dučančić, a pred njime kraj zida klupe. Na klupama sjede ljudi i puše, pa razgovaraju.

On ih gledao i približavao se k njima. Nekoliko se glava okrenulo prema njemu, a njemu treperile oči od nekog straha. Nije mu do ljudi, ali mu je do njihovih pogleda. Bole ga ti pogledi. Grizu ga, jedu ga.

Postavio se kraj njih, ali se od njih okrenuo.

Lecne se, zažari se, pa zažmiri . . . Slika . . . Živa . . . Ide cestom onako lijepa, onako dražesna, još ljepša, još dražesnija. Vjedje su mu podrhtavale treperile, a glava mu se polagacko okretala onamo za njom. Srce je lupalo i kao da mu odihava od težkog rada . . . Oj, oj!

Kako je gotovo neopažen došao, tako se neopažen odšuljao za njom.

Ona se uvukla medju djevojke pred crkvom. Stjepan nije znao, gdje stoji i što je s njim. Prislonio se k zvonarovoj šljivi i onako ostao, dok nije pozvo-

nilo na misu. Poslije mise vidio ju je odilaziti s drugim djevojkama. Odakle je — čija je, nije znao.

Putem si kupio nekoliko debelih cigareta i žigica, što pucaju, kad ih zapališ, pa tim odmigljao kući. Doma je sjedio na pragu i pušio, a djeca se tako prisakupila i prosjakala, da im dade svakomu po dim iz cigareta.

Ali on im se samo razdragano osmiješkivao i pred dimom žmirkao očima. Tako je bio razdragan pušenjem i mislima, da nije ni opazio, kako su mu djeca ukrala žigice i za kućnim uglom palila i smijala se, kako to žigice lijepo pucaju, dok nije nadošla Imbrova žena i otela žigice, pa ih povratila Stjepanu. Onda se djeca opet okupila oko njega, i moljakala za dim.

Zaplatići gledali: što je to, da Stjepan puši, a djeca im otkrila veliku tajnu. Stjepan im je rekao, da će se ženiti i da će onda svakomu dati po cigaretu.

Po podne se djeca opet oko njega sakupila i opet im je pripovijedao, da će se ženiti, te blaženo treptao vjedjama, kao žaba na suncu trepti i udiše njegove trake.

Saznao to i otac, pa sve mislio: „Bog mu je rasvijetio pamet, da se ženi. Prodat ću komad krumpirišta, pa ću ga tako oženiti“.

Imali su, najme, na drugome brdu oranicu gdje je nekad bila kestenova šuma. Na toj oranici rasao izvrstan krumpir.

Lijep krumpir, velik, a dosta ga znalo biti za cijelu jesen, zimu i polovicu proljeća, akoprem su ga svaki dan jeli jedanput na juhi, drugi put na žgance. O toj oranici pripovijedao starijemu sinu Imbri, da je s ruke, da je teško s djubretom do nje, da će ju prodati. Imbro badava dokazivao, kako ne bi bilo dobro, ali stari neprestano: Treba ju prodati, mi ju

moramo prodati treba nam novaca. Ove će se zime Štefa ženiti, a za svatove treba novaca.

Stari medjutim tražio kupca i uhodio Stjepana, da sazna, gdje to on ima za tri kućna ugla. Sam ga se nije usudio pitati već pošiljao djecu k njemu, upućujući ih, kako ga treba pitati za djevojku. Stjepan nije znao odgovoriti.

Odilazio svake nedjelje k misi. Vraćao se dobre volje s cigaretama u džepu.

U radne je dane odilazio na radnju i prislužívao novaca. Kupio si novi kaput, novi šešir i čizme si dao popraviti.

Otac ga obilazio, kao mačak oko butine i htio da ispipa štogodj o izabranoj. Ali ne može ni do česa doći, jer Stjepan na takovo pitanje ustane bez ijedne riječi i odilazi od njega, kao da ga nije ni čuo.

Veseo je Stjepan, kad dodje nedjelja. Već ju je čuo govoriti. Išao je polako kući, a za njim je došlo djevojačko društvo, pa ga mimoišlo.

Djevojke se veselo udaljile, a medju njima ona kao kraljica, pa im sve nešto pripovijeda: „I tebe ću pozvati i tebe, i tebe“ govorila djevojkama, a Stjepana zanimao glas, onaj sićušni glasić kao u češljugarke.

Vidio je i očice, kako su joj veselo skakutale od jednog do drugog djevojačkog lica, i one lijepe sočne usnice kao koralji, kako joj se ljeskale o suncu.

I Stjepanu cijeli dan zujale te riječi: „I tebe ću pozvati, i tebe i tebe“.

I on samo šutio. Nikomu ni riječi o tom, jedino bi mu djeca mogla biti slušaoci, ali starijim, odraslijim ne bi za cijeli svijet ništa rekao.

I on bi djeci rekao, da ga nije nečesa strah; tako ga veliki strah obilazi, kad samo pomisli na to, da se sav potrese.

Stjepan je baš valjan radnik. Radi i šuti, dok drugi brbljaju i ne rade. Udara po busenju ili štogodj bilo, pa misli, kako bi doznao, čija je ono djevojka — onaj dobri angjeo njegovih nisli.

Bilo pred podne — još gotovo jutro. On okapao kupus na njivi blizu ceste. Sunce se nebom šuljalo, kao neprijatelj. Dok on okapao kupus, dopre mu do ušiju ijujukanje dječurljije iz drugoga sela.

Sluša časak to ijujukanje: „Da ne vide možda djeca svatova gdjegod“, i pridigne glavu. I eto — iz crkve se vraćaju cestom svatovi.

Štefu obidju zone i —: „I tebe ću pozvati, i tebe i tebe“ zazuji mu u ušima. Ko da je nad ponorom, pa da čeka spasenje, tako je teško čekao, dok dodju svatovi bliže.

Previja se i ide. Bijela joj odjeća leprši od nje. Vidi lice. Crveno, mekano, baršunasto. Vidi bijele zubiće, vidi usta, vidi očice, a smiju se usta i očice. Vitka je, ravna je kao jela, a naglavi joj kruna . . .

Uznešena, blažena koraca kraj pijetlića svoga, a „egedaši“ ugadjaju gusle. Stjepan stoji kao stup. Egedaši sviraju, čauš podcikuje, a Stjepan stoji kao stup. Već su svatovi davno otišli cestom, već su i zamukle gusle, a Stjepan još uvijek nepomično stoji. Bez razmišljanja, bez želje, uopće bez ičesa spusti se na zemlju. Sjedne, nakuči se na ruke i onako, kao da nema duše ni života, sjedio nepomično, dok nije došlo dijete Imbrovo po njega, da ide kući k objedu. Onda je ustao i pošao s djetetom do voćnjaka i tamo legao pod jabuku. Nije htio, ili nije mogao dalje, ali išo nije. Od kuće ga zvali, neka ide, ali on ni da samo makne, da se barem oglasi, ništa.

Dugo je ležao mirno. Onda se čuo bolan plač i stenjanje.

Došli otac i brat, da vide, nije li Stjepanu zlo, da ga ponesu kući.

On leži i plače. Zovu ga: Što je, Štefa, zlo? Što ti je? Kaži!

Ali on ne odgovara. Brat ga dirnuo, da ga pomakne. Neka se okrene na stranu, jer je nauznak ležao, ali ga ovaj ošinuo nogom, da se malo ne srušio. Ostavili ga. Već je zvono večernje zašutilo, a on još uvijek ležao pod jabukom.

Djeca, što ga išla gledati, pripovijedala su, da baš onako cvili, kao susjedova kuja „Cifra“, kad su ju svu blatom obličila . . . .

Svi se čude, što je to Stjepanu. Svakim ga danom obilaze i mole, da ide na posao, ali on ih ne vidi i ne čuje. Badava se oko njega djeca jate, on se više ne zabavlja s njima. I što ta zlobna djeca sve ne začnu oko njega, on ne mari, već leži, kô da su mu kosti izlomljene. Djeca se okupe oko njega, utiču mu perje u uši, ali on samo makne; legnu preda nj i gledaju mu u oči, pa se smiju, kako Štefa „ravno“ gleda, ali on ih ne čuje. Dozuji li komarac i sjedne, da mu uzme malo krvi, on ga pušta. A djeca se opet smiju:

„Viš, viš, komarac je došao i Štefi govorio „moj, moj, moj“, dok se nije napio krvi a sad mu je rekao: „na psu-u“ kad je otišao. I onda ga preskakuju, pa se smiju, jer da Štefa ne će više rasti . . . .

II.

BAJA-GJURE NESREĆA.

I.

Lice joj je bilo kao kaplja krvi, oči dva žarka ugljena. Išla je i išla brzo, oštro, šljunak joj se pod petama drobio, a lišće, što je nedavno po zemlji palo, ganjao je vjetrić suknje njezine.

Baja-Gjuro se odmara, da zaboravi svakojake predatnice i izručnice iz ureda, a da to izbije iz glave, već je davna gledao da se čim pozabavi.

Put ju je vodio kraj njega. Eto je, već je posve, posve blizu! Na lijevom licu ima malu crnu pjegicu. Kad je opazila, kako ju postojano gleda, podrhtnule joj usnice na posmjeh.

Baja-Gjuri malo da oči ne izkoče. Tramvajska su kola čas prije otišla u gornji grad, sad će se vratiti. Ona je izašla iz bašče, pa će da čeka na nje.

Digo se i on, da se odveze u donji grad. „I u perivoju, ma se on baš zvao pukovnijska bašča, bude takodjer dosadno . . . ."

Došao tramvaj. Jedan za drugim poskakali u nj. Jedan u jedan, drugi u drugi kut.

Kola idu, a oni se poglèdaju. Lijepa je, mila je, djedjerna je! Kad se nasloni u kut glavom, bude, te joj nosić u nebo gleda . . . Ništa zato; ipak je lijepa, ipak je mila.

Usnice su joj glatke, pa se sve sjaju od napetosti kao sunce, što za maglu zalazi pa rumeni dole i bregove . . . Nosić, kao tornjić u zažarenoj planini . . .

Uza sve to, ona je ipak vrlo milovidna. Gjuro ju gleda, pa sve ravna svoju plavu kosu, kao da hoće reći „ma ne bi te gledao, ali vidiš, moram, dok si kosu ravnam . . .“

Nju obidje svaki čas smiješak, pa mora da skrene glavom napolje . . . Da se ipak uozbilji, nagriza usnice, a one joj sve većma rude . . .

U toj sigri došli i u dônji grad. On sastao prijatelja baš na uglu, kuda će da skrene, pa da podje za njom. Ona je zamakla u prvi sokačić i lijepo se polagacko ogledala, kao da želi sretnu, laku noć! Išao bi bio za njom i kraj prijatelja, da ga ovaj nije pozivao, da podju „kod Tačkovića“ na čašu crna piva.

II.

Bilo dugo i Gjuro nije vidio one, što joj je lice kao kaplja krvi, oči, kao dva žarka ugljena. Eh bilo pa prošlo. On je već i zaboravio, da si tare glavu . . . Tek kadkad se onako na pô sjetio, pa od straha, da ga to ne napastuje, mahnuo rukom i pobrzao, ili se nezadovoljno zavrtio na stolcu.

Dogodi se pako, da mu umre jedan drug iz ureda. Baja-Gjuro sproveo druga do groba i ne misleći na oči, kao dva žarka ugljena. Njemu je bila na umu jedino zadnja pošta pokojniku.

Kad su grude popadale na lijes i uzdasi se utišali, razgleda se on malo po licima oko groba, pa onda dalje i dalje, dok mu oko nije zahvatilo znanku iz „gladnoga sokaka“ — Jetu Prpićevu, a do nje ono milovidno djevojče. Krv se u njemu uskomešala, kad je opazio, kako su u nj uprte one oči kao dva žarka ugljena.

Jeta ga nije ni opazila. No baja-Gjuro opazi, kako se lakat njene komšinice odalečio od tijela, pa opet priklopio.

Jeta odmah okrenula glavom i u času obišla sva lica, te se je i na nj namjerila. Gjuro skida šešir, a ona kima glavom srdačno, pa se ogleda na svoju komšinicu, na što joj ova dade opet znak.

Vidio baja-Gjuro izmjenu pogleda i smješaka, te mu bude još čudnije. „Baš sam morao na njih nabasati“ misli on, da okrene dragost u ljutinu. Ali ne ide to, kad se srce smije, jer srce ostane srce . . . „Trebalo bi sada pristupiti k frajla — Jeti, priupitati za zdravlje“. „Kako vi gdjica. Jeta, a kako vaša cijenjena gospa mama?“ udesio u sebi pitanje, dok se onamo gurao. A frajla — Jeta ga opet gledala, kao da mu odgovara „Sve je dobro, gospodin Gjuro, samo . . .“

Frajla — Jeta medjutim prva započela:

— Ej, gospodin Gjuro, gospodin Gjuro! Slabo vi marite za nas. Mama se moja srdi, što nas ništa ne obidjete. Veli: taj gosp. Gjuro i više nego gospodin! Zaboravlja svoj negdanji komšiluk. A ja: Gdje je meni cvijeće od gospodina Gjure? Mali Paja opet jadikuje: da mi je koja knjiga gospodina Gjure!“

Ali Baja-Gjuro mari i ne mari Jetino naricanje, već kradimice gleda onu malu crnu pjegicu, pa sve drugo, što još dobro vidio nije, te se jedi „što čeka, da me ne predstavi“.

Jeta kao da čuje misli Gjurine:

— „Gospodin Gjuro Drakić, poštanski činovnik u tvrdji; moja drúga Sida Ackerbauer“.

— Hoćete li nas kući odpratiti“ zapita odmah na to, pa i ne čekajući odgovora nastavi: „Gospodjica Sida je sada naša komšinica. Njezina gospa mama je u penziji, pa se doselile u Osijek. Kupile onu Terzićevu kuću preko puta. Ako znate još za onu veliku avliju, ono je sad njihova kuća. Mi dvije uvijek zajedno. Kroz dan u kući, a u

veče na sokaku. Šetamo ili sjedimo pod mojim prozorom. E — da, šta ja tu, kad vi već posve zaboravili naš sokak".

— Ta šuti, Jeto, čemu tolike riječi! prekori ju Sida.

Gjuru je uznijelo Sidino grlo. Govori kao iza sna, pa polako. Glas joj je mlak, mekan te malko podrhtava. Tako je opojen tim „šuti, Jeto, čemu tolike riječi", da bi ju obujmio i u usta šapnuo, kako mu je mila i draga . . .

Krenuše u grad. Razgovarali ovamo, onamo, a kad je baja-Gjuro što pripovijedao, Sida je naherila glavicu, pa ga gledala ispod šešira sa punim ustima smiješka . . .

Ona dražesna crna pjegica na licu i ona se smijala. Sada je posve dobro vidio onu malu crnu pa okruglu pjegicu. I još nešta je vidio, što ga je, za čudo, vrlo uzbudilo. Kad se Sida malo jače k njemu okrenula, vidio je malo zlatno srce na zlatnom lančiću oko vrata.

Neki nutarnji sklad, što ga ispunjalo to zlatno srce o Sidinu vratu, dojmio se, da rečem tako, baja Gjure u toliko, da je i ne misleći, što će i kako će, naglo dohvatio to malo zlatno srce, da se i sama Sida preplašila, a iz ustiju mu prodrla skromna čustvena izjava: „Kako je u Vas gospodjice, lijepo malo zlatno srce!"

Sida je zaista neizmjerno bila zaljubljena u to srce, pa se s toga primjetbi tako srdačno nasmijala, da bi ju baja Gjuro „pojeo od radosti".

Jeta nije ostala dužna svoje primjedbe:

— Je li, kako liepo srce! Zaista, draga, to te srce izvrsno kiti. Ljepše nego li i mindjuše!

Medjutim baja-Gjuro nije gledao naušnica, nego srce, akoprem ga Jeta motrila, hoće li i naušnice da pogleda. —

— Vidiš, Sida, kako g. Gjuro voli tvoje zlatno srce!

Sida pocrveni, a baja-Gjuro drhtne i pogleda naglo Jetu.

Jeta se prilično dugo smijala svojoj dobro došloj dosjetci, ali ovi su šutjeli kao kamen. Baja-Gjuro slušao, kako njegovo srce lupa kao vrabac, kada pobenavi u kavezu, pa se sve boji, da ne čuju komšinice otu lupu.

Tako dodjoše do kuće Jetine.

— Ajdemo k meni! Moja će se mama vrlo radovati, kad opazi gosp. Gjuru.

Uz Sidin dometak „zbilja?" udjoše u Jetino dvorište.

Mame Jetine nije bilo kod kuće. Bila je subota — pa je otišla na trg.

Tu se dosjeti Sida, pa predloži, da podju k njoj.

Mama Sidina hranila je pod dudićem koke.

III.

Marta Ackerbauer rodjena Peršin, Sidina mama, jest suhonjava gospica. Na licu joj se odlikuje nos, koji je, uza svu svoju veličinu, morao negda resiti lepušasto lice mlade Marte. Onako — ovelik nos (a blijed — ne crven, kao što to znadu biti nosovi ovakve veličine kod ostalih osječkih donjevaroških gospodja — ostarjelih gospica), još i sad resi njeno sitno licašce, koje budne milovidno, kad nategne usnice pa malkoc zaškilji. Tako ti to sve izgleda, kao da to licašce uživa pomalo u svemu, ali nikako ne izgleda, kao da bi uživalo u nečem posebnom.

A uživa! Uživa u kokama i bez njih kao da nema života. Upravo kao da je sama ona — jedna malo oveća koka. Kad bi joj tkogodj ukrao Sidu — možda se ne bi ni toliko žestila, kao kad joj tko ukradne koku.

To već znadu donjogradski derani pa ti joj odnesu po koje perce, a ona trči onamo i ogorčeno pripovijeda „varoškom feldveblu" svoju nesreću, a majušna joj se glavica trese od jada — misliš — proplakat će. Jednoruki „feldvebel" se već priučio na to, pa spokojno kima glavom i tješi, da će pripaziti, da će se naći „oti deran". Uza sve to mu starica ne vjeruje više ništa, već se sama odlučila, da ukeba derana. Za to ti ona neprestano pogledava na ulične tarabe, ne bi li koga opazila, kako se nagledava prijeko, da si razgleda položaje.

Istom u noći! Budna te budna. Prodje li tko, već ti se diže i šuška pod krevetom tražeći papuče, da podje i vidi, tko to gura u tarabe.

Pa i sada, kada su ovi unišli u avliju, ogledala se ćućeći pod dudićem, koji su ti što udjoše, da li nije netko došao, da si razgleda položaje, pa da joj odnese i ono malo, što je preostalo. Baja-Gjuru je svejedno s nepovjerenjem pogledala, ma da je on — osobito danas — obučen kako treba da su obučeni oni, koji ne misle na koke i na razgledavanje položaja.

Baja-Gjuri palo u oči ono bolno nepovjerenje, a gotovo mu neugodno bilo pogledati ono njeno staračko licašce, kad mu je pripovijedala svoju kokošju istoriju.

A pripovijedala je i ne zna se, kako je došla do te pripovijesti; ta baja-Gjuro — odkud će on voditi razgovore o kokošima, gdje se njemu svidja ona dražesna znamenčica, a još više usta pa bradavica pa — svašta.

Kad je starica ispripovijedila svoju bijedu, uvidi, kako je suvišna kod mlada svijeta i ode gundjajući napolje, a Sida je sa sažaljenjem potvrdila trpnju materinu, na što Jeta uvjeravajući nadometne, da bi ona sama dala deranu na duvan, samo da ga znade, pa da ne dira u koke . . .

Naskoro se baja-Gjuro — bolje reći — cijelo društvance razigralo. On čavrlja svašta, a djevojke se smiju. Jeti medjutim ne izbjegne ni jedan pogled ove dvojice. Njezine oči trče, skaču, mjere, ali to našeg baja-Gjuru kao da i ne smeta; njegovi su se pogledi klizali od one crne bradavičice na usta, na vratić i na ono zlatno srce oko njega, a Sida je mirno držala, kao da mu nudja: „Na, pa se nagledaj". Kad bi im se oči sastale, baja je prije oborio svoje na psića što je stajao pred njima nuz ostale urese na stolu i imao tu prednost, da je pokimao glavom, kad bi ga tko malko pecnuo po gubici.

Tu na stolu bio i Sidin spomenar — lijepi baršunasti spomenar. On ga dohvati i pogleda Sidu, kao da ju pita, je li slobodno. Sida je razumjela njegovo oko i kimnula.

I Jeta je bila zastupana na jednoj od posljednjih stranica:

„Zo lang in Vien Wiršchel esn, solang ver ich dich niht fergesn".

fon deine

J e t t y.

Jeta je crvenila od radosti, česa li, kad je opazila svoju stranicu otvorenu.

— Podaj i gospodinu — Gjuri, da i on štogodj upiše, reče zbunjeno.

— Izvolite, izvolite, požuri se Sida i lijepo se nasmiješi; baš ljudski lijep je bio taj smiješak.

Mama Sidina dolazila i odlazila te ni riječce da bi izustila, tek postrance bacila oko ovamo.

Najposlije došlo doba i Gjuri trebalo ići kući, Već se mračilo. Uzme spomenar, obeća, da će ga sutra donijeti, oprosti se i ode.

IV.

Spustio se niz sokačić k Dravi. Prijeko su vikale guske, a kuće se bijelile kao labudovi. Vodenice se natjecale klopotanjem, voda se veselo ljeska o mjesečevu svjetlu, koji se tako namrgodjen vukao od istoka kao da ga glava boli od silnog mamurluka. Čovjek bi samo trebao reći: „Gle ti pijanicu, kako je mrzlovoljast". Babe na Dravskoj obali, kao da su naučne na bekrijska lica — bile su dobre volje čeretajući i smijući se kod njegova svjetla.

Baja-Gjuro se vuko uz obalu i smiješio se sreći svojoj zabavljajući se Sidinom slikom.

Taka lijepa mu se pokazivala — oči bi poiskapale gledajući ju. I pred njim je; upravo tu pred njim. Samo segni rukom i dohvati ... I ona crna pjegica, što joj drago lice čini tako sladjano-dobročudnim i ona je tu .... Ne samo to, već i smiješak, po kadkad natrunjen djetećom prkošljivošću, tako mu milo zuji ... ah ..! I njegovo se lice nateže besvjesno na smijeh, a babe što sjede pred kućama te gledaju bekriju — mjesec i slušaju sipljivu Dravu, nagledaju mu se u lice, pa naslućujući njegovu sreću, govore jedna drugoj „ter hats kuot ...."

Dodje ti baja-Gjuro do svoje kuće, a da i ne zna kako. Zasjeo stolicu, podložio glavu rukama i gledao kroz prozor u polurasvijetljeno dvorište, a pod prozorom si pripovijedaju odrasle već guščice o ugodnosti sna ... Gotovo je pao sa stolice, kad mu gazdarica pokucala na večeru.

Poslije večere se odmah raspremio i legao u krevet, da malo promisli, pa da zaspi. Ali — da! Ne ide to.

Baja-Gjuro leži, zaklapa oči, okreće se s desne na lijevu stranu, ne ide; okrene se potrbuške, ne ide; na ledja, ne ide; tek kad se namjestio tako, da nije bilo ni postrance ni poledjaške, jedva zaspi.

V.

Cijeli drugi dan nije mogao baja-Gjuro gotovo da ispuni jednostavnu predatnicu.

Iz pregradaka vadi krive tiskanice, a stranke po dva — tri puta pita. Prava je muka danas s njim. Silno je uzrujan i nestrpljiv i rastresen. Možda je stotinu puta pogledao na sat, a da i nije zamjetio, koje doba pokazuju kazala.

Mnogo je toga prosanjao ove noći. Postojano mu lebde one slike pred očima. Lovi on Sidu negdje na cvatućoj livadi. Odijelo i nekakvi trakovi lepršaju daleko daleko od nje, a on hvata za tim trakovima, ali ne može da uhvati, pa da ju pritegne k sebi ... Sida mu se smije, smije, pa ga draži, pa mu se ruga, pa ga vabi za sobom, a on je ne može stići.

I on leži u travi i cvijeću te umire, a Sida dolazi k njemu i pjeva nad njim „Circumdederunt" i „Miserere", on pako potajno gleda na nju i vreba .....

Kako da ne obezglave čovjeka takove sanje! Jedva je dočekao čas, kad će kući.

Po podne je imao prosto. Odmah poslije ručka sjeo i otvorio Sidin spomenar, pa da nešta upiše. A što da upiše? Prebaca sve papire i bilježnice, ne bi li štogod našao prikladna.

Nadje i prepiše:

„Usred gaja, gdje se tišina s vjetrićem ljubi, gdje se zora jutarnica s bijelim danom roči, a cvijeće miri, kao tamjan pred prijestoljem božjim: titraju valići na bistrom jezercu ...

U tom jezercu, vele, bio nekoč tako krasan lopoč, da ga je sunce zaljubilo i radi njega se s mjesecem posvadjalo. Živio tuj i bijeli labud te osamljen bludio po jezercu. Kad je bio jednog jutra mrzlovoljast, zagrize u lopoč, otkine ga, a lopoč zaplače nad svojim izgubljenim životom. Ali sunce ne zaboravi

svoje gojenče. Dade mu lik djevice, a suze mu pretvori u zlatno srce oko vrata". (U bilježnici je stajalo „u plave oči".) „I tako imate ono malo zlatno srce" pridometne baja-Gjuro još povrh bilježnice . . .

Zatim je cijelu stranicu još jedanput — dvaput pročitao, i svaki put mu je ugadjalo ono, kako je lijepo upleo njeno zlatno srce.

Sa zadovoljstvom se spremao u pohode u gladni sokak. Putem se silio, da ide polagano, polagano, kao da šeće.

Baš će Jeta da se oprosti od Side i eto Gjure. Oboje si seglo čeznutljivim posmjesima u ruke.

Jeta je ipak morala ići kući. Neka joj baja-Gjuro oprosti. „O drage volje", misli si Gjuro.

Mama Sidina opet hranila koke. Gjuro podje, da ju pozdravi.

— Imate, gospo, jako lijepa koke, rekne Baja-Gjuro namještajući šešir iza pozdrava.

— Lijepe su mi. Samo da ne dodje vrag od derana, pa da mi ovo malo ne odnese što je još preostalo.

— Ova je lijepa, ova gaćasta, reče on.

— Imam još jednu gaćastu odpovrne mama i pokaže drugu.

— Lijepe su — baš lijepe, reče baja ne bez čuvstva.

— Ove mama najviše i voli, reče Sida, samo da i ona nešta reče.

Iza dva tri pitanja Gjurina i isto toliko gospe Marte odgovora, obrati se on k Sidi:

— „Donio sam vam spomenar", samo da zna mama njena, kako on nije došao — tek onako bez posla ovamo. On ne voli bez posla obilaziti svijetom.

— Mama ih pošalje u sobu: „Uvedi, Sido, gospodina u sobu".

Sida odmah otvori spomenar, čim joj ga je baja-Gjuro predao i potraži, što je to on napisao. Čitajući nagrizala je svoje sočne usnice kao ono u tramvaju.

— Jeste li to sami sastavili?

— Da, (a nije!)

— Pa kako lijepo! Lijepo znate sastaviti . . . . . . Zlatno srce . . . hahaha! i položi knjigu na stô.

Čudnovato, kako baja-Gjure ima na sve neki „apetit" štogodj vidi u Side. Tako je n. pr. dobio sada neodoljivi „apetit" na njezinu lijepu ručicu. Tako lijepa ručica! Čavrljaju oni amo, čavrljaju tamo, a baja-Gjuro sve više čustvuje za ručicom, pa računa, kako da ju uhvati. Hu, kako bi rado da dobije zgodu, pa da ju primi, a ona kao da prkosi, pa bubnja njome po stolu i gleda nekud daleko. Baja-Gjuro ju posmatra, kako zanosno gleda nekud u daljinu, a lice joj je neopisivo vedro. Onda im se pogledi sastanu, uteku, a blaženi posmjesi jedva čujno lete po sobici. Rad šta je ta sreća, i odkuda je? Čemu se smiju? Ali — oni se smiju, ne onim razuzdanim, širokim, grohotnim smijehom, već onim djece, kad vide male piliće ili guščice . . .

Pripovijeda li baja Gjuro, kako je negda mami krao orahe, Sida se smije tiho, ali od srca, a i on se smije. Čemu? Ona pripovijeda, kako se uspinjala na željezničke vagone (otac joj je bio kod željeznice), a on se smije i gleda, kako bi se došuljao do njezine ruke i kao da je njegova želja nelijepa, odvraća oči od ruke pa se zagledava u ono njezino savršeno zdravo i lijepo lice sa crnom znamenkom; gleda i gleda ono drhtave usnice, kako ga vabe. Požudno gleda njezinu jedrinu, a glas mu njezin zadire duboko u srce — kao neka velebna daleka melanholična pjesma. I opet se sastanu njihove oči i opet se razbjegnu. Onda časak šute i počivaju. Ruka se nje-

gova neopazice dokrala do njezine. On ju primi. Sida je drhtnula, ali ruku ipak nije ni kušala osloboditi. Gjuro je naglo poljubi. Sida je to mirno pustila, kao da i nije bilo ništa.

Sad se baja-Gjuro osokoli, pak će da joj priča o velikoj ljubavi svojoj:

— Kako vas besprimjerno volim! Tako vas volim, zlatno i milo dijete, da bi legao, a vi bi slobodno gazili po meni. Legao bi pred prag vaš, da naletite, pa da me pogazite! I kad bi me batinom lupali, ja bi vas najviše obožavao, i kad bi me svega iskrvarili klicao bi: Aleluja! . . . .

„Ne odvraćajte se od mene“ (Sida se bila okrenula od njega) „tješite me, jer sam bijedan i nevoljan. Molim, lijepo molim!“ (Glas mu je bio rapav i tih).

„Sida, dobro dijete, čujte me!“ ali Sida bila kao skamenjena; ni da bi dahnula.

Baja-Gjuro je svršio, dao je sve, što je u taj čas imao, osjećao se nesposobnim da prozbori još samo jednu rieč.

Uzme šešir i hoće da izadje.

— Kamo idete gospodin Gjuro? javi se tiho Sida. Glas joj je zvučio kao teškoj bolesnici, koja se boji, da će ostati sama.

Baja-Gjuro se okrene i stane pa se zagleda u nju. Sida se polagano digla sa stolice i oborila oči. On će malo bliže k njoj: „Dajte me malko glednite, dajte! To barem možete“. Ali ona toga nije učinila, već se okrenula u kut i naslonila na ormar.

U to se vrata na hodniku otvore. Baja-Gjuro se trgne i naglo izadje. Prodje mimo gdje. Marte, a da ni „s bogom“ rekao nije.

Izadje na ulicu i okrene prema Dravi. Još jedanput se u strahu obazro i vidio dragu Sidu, kako se nagnula kroz prozor i gleda za njim pa mu jedva zamjetljivo maše ručicom, ali on ne odgovara šeširom

već bježi naglim korakom prema Dravi pa uz nju ravno u svoj sokak osjećajući svu težinu cijeloga dana.

Drugi dan u jutro dobije baja-Gjuro u uredu pisamce poštom iz donjega grada:

Veleštovani gospodin — Gjuro!

Srce je moje raskidano. Mogu li vam vjerovati? Tako ste naglo otišli. Ja sam jedna jako nesretna djevojka, ne znam što ću. Mama već spava, a ja ne mogu. Oj ti moj današnji dane!

Dodjite sutra, mili moj!

Lahku noć angjele!

Vaša
Sida.

Prije nego je podne došlo, pročitao je baja-Gjuro možda stotinu puta to malo pisamce. Stavio ga preda se na stol kao zrcalo, da može svaki čas pogledati u nj.

„Vaša Sida!“ Zašto sam jučer onako kukavno pobjegao. Kao lopov, a ona je eto — tako dobra.

Oj — kukavica ja! Idem ja idem! Doći ću, ne boj se golupko! Bit ću junačan, ne, kao jučer. Ništa ne ću oklijevati. Doći ću i poljubiti ono žarko oko i i onu malu znamenčicu ću poljubiti“. On vidi, kako mu se ruka spušta na njezino rame, a majušna se glavica njezina polako k njemu priklanja. I Gjuro već sada naglo pa teško diše od uzbudjenja, a krv mu udara u glavu.

Susjedi ga iz svojih prijekleti gledaju, ali on to ne opaža, on je sav u tom pisamcu pred njim i u „gladnome sokaku“.

Kad su izašli iz ureda sjeda Gjuro u tramvaj za gornji grad a prijatelji iz ureda ga gledaju! Jedan ga opomene, da ono nijesu njegova kola, ali on jedva odpovrne, da zna, ali — i dalje nije znao reći.

Njega je nešto potjeralo u gornji grad. Dodje na glavnu pijacu i stane pa se ogledava, kamo će na

koju li stranu. Pogleda oko sebe i zapne okom o izlog. Izlog pun zlata . . . I — kao da je našao, za čim se okretao — zakorači k vratima te udje k zlataru. Kupit će on Sidi prstenak da ju obraduje. Jedan mali prstenak, koji jedva može do polovice njegova mezinca. Oko neka bude plavo — pa malo . . .

VI.

Tako. Sad će kući. U tramvaju je bio sam samcat. Onda dodje kondukter star i debel pa drijema, a baja-Gjuri je milo, što drijema. Mogao bi ga štogodj pitati, a on nije danas za razgovore. On će radje gledati prstenak. Pa izvadi zamotak iz džepa i prevrtao taj komadićak zlata sa malim plavim okom dok nije stigô u dônju varoš.

Kod objeda je šutio kao zid. Gledao u tanjur i šutio. Gazdarica ga postrance pogleda pa sve umuje: Alaj ti ga je naš gospodin danas ljut. Hoće da ga pita, ali joj ne će grlo da glasa.

Po objedu ode on u svoju sobu, sjedne na divan, ali mu sve neki mravci po tijelu brzaju . . . Hoda po sobi pa sve misli, kad će onamo. Pa opet izvadi prstenak, drži ga daleko od sebe i gleda, prevrće i smije mu se od sreće, čega li. Spremi ga u džep, pa za čas opet izvadi. I tako redom: u džep pa iz džepa.

Napokon je došao čas, treba ići.

Sunce je već bilo dosta nisko, te koso šiljalo poljupce varoši, a bilo je milo i ugodno.

Dodje u gladni sokak, opazi kuću Sidinu, vidi kako kroz tarabe prosijava sunce na ulicu, a krov je tako meko obasjan! Nešta mu trzne u koljenima, a srce mu lupa, kao da je već nastupio čas, kad se daje dar Opipa džep. Prstenak je tuj, ali kolena baš klecaju.

Kakav strah, kakav strah! A oda šta? Pita se u čudu Gjuro i zakorači energično ulicom. Čim bliže

tim ga više ostavlja duh. Ali on se ne da. Podvostruči energiju pa misli, kako ću ja to izvesti, kako li predati taj darak i u toj misli dodje do njezinih taraba pa do vratiju.

Dohvati kvaku, i svom snagom koliko jê je mogao sakupiti otvori vrata. „Krek, krek, krek!“ zaviču kokoši, što su se baš lijepo sunčale kod vratiju. Zurne baja-Gjuro u dvor i opazi, kako se dvije kokoši bacaju . . . Stane i gleda . . . gaćaste . . . . U taj čas istrči iz kuće gospa mama i držeći se za glavu očajno gleda kao luda u te kokoši i kao da se nebo trese svom težinom očaja propenta: „Oj — prokleti svijete . . .“

I — baja-Gjuri munu glavom misao „Još me nije vidjela“ te jurne niz ulicu bez glave i bez duše . . . . . .

Dva se prozora otvorila: jedan na jednoj, drugi na drugoj strani ulice i na svakom se pomoli glava te gleda za nesrećnim bjeguncem . . .

III.

O N A.

I.

Sjećam se dobro, kao da je danas, kako se po Ilici šepirila kao paunica. O, da ste ju samo vidjeli, da ste ju vidjeli! Kao da će poletjeti. Šešir joj bio nakićen perjem i svakojakim cvijećem, a odijelo puno nabora i šavova, koje je u svom gracioznom koraku lijepo odbacivala, dok su joj cipele sa visokim petama samo šumile po trotoaru. Ne šalim se: lepršalo je sve od nje.

Kako su joj se vješto oči krale na sve strane, da li ju tko gleda. U svaki je izlog bacala svoje svijetle igrajuće očice, ne radi izloženih stvari, već da vidi samu sebe, da li je šeširić dobro namješten (ona već odavna zna, da joj vrlo dobro pristaje), da li kod svakog koraka dobro odbacuje odijelo, da li joj lijepo poskakuje naprijed i natrag. Najposlije gledala je, da joj se ne zbude ono, česa se najviše bojala, najme, da joj koji obijesni ne kaže: „Gospojice, nedjelja je dulja od subote . . .“

Neko je vrijeme polazila čak i glazbeni zavod. Tada je u rukama obično nosila svezke nota; na vanjskoj strani „Chopina“. Lijepo je nosila — tako, da je svaki mogao pročitati „Chopin“, pa da po prilici vidi, dokle siže njezino glazbeno izobraženje. I svakomu bi pogledala u oči: Zar ne vidiš? Znala se i razbrbljati onako prijateljici nekim napadnim načinom, koliko je već koncerta presvirala.

Onda bi preskočila sve i počela pričati o svojim obožavateljima pokazujnći n'a ulici ovoga i onoga.

Ima i pravnika i filozofa, a tu i tamo se nadje po koji kolega iz glazbenog zavoda, koji ju obožava, ali ona hoće samo pravnika

„Ja ti, draga moja, svog kolegu ni ne pogledam. Šta će mi sirota muzikant? Pravnik, to ti je nešta. Udati se za muža, koji misli dotjerati do tajnika, savjetnika, to ti, draga moja, nije mačji kašalj! Filozof? Postat će bog zna kada profesor, a onda i ostaje vječni profesor. Tek od stotine jedan bude nadzornik ili sveučilišni profesor“.

Prijateljice su ju otvorenim ustima slušale i teško odahnule, kad im je dovršila svoje razlaganje. Ali ona im nije dala odahnuti po volji, već im nastavila klikćući, kako ona voli pravnike plemićkoga roda. To su dva razloga. Prvo, što ovakovi vanredno brzo avansiraju, a drugo, što ona sama osjeća u sebi neku plavu krv .... Kad metne na se mali pusteni više muškaračke forme šešir: fizonomija joj zadobije nešta barunskoga ili grofovskoga — tako joj je rekao neki plemić, ali nije lagao, ona mu tvrdo vjeruje...

Napokon bog bi znao — — ona barem ćuti neku drugu krv u sebi, pa šta će joj tko. Kad se u tu svoju „barunštinu“ zamisli, lice joj se sja, a oči traže zrcalo, da se još bolje uvjeri... Uz to joj je negdje duboko u srcu besvjesna čežnja, da ju takova usta poljube, pa da joj bude toplo: toplije od plebejskih. Tu bi zatvorila oči i drhtnula od nekog predosjećaja, da ju obavijaju onakve fine, fine ruke. Kakove ruke? One, koje su tako savršeno kultivirane puti, urešene sjajućim briljantima. Ona se često sjeća takovih rukû. Vidjela ih je mnogo. Dok je još manja bila, mama joj je uvijek pokazivala prolaznike mimo njihovih prozora: lijepu mladu gospodu, gdje prate takodjer lijepe dame: „Vidiš, Mici, takova budeš

Ti, a onakav bude Tvoj, samo dok narasteš“. A i tata bi joj govorio: Šuti, kćerko, dovest ću ja Tebi muža. brzo mi rasti! Princa ću Ti dovesti. Vozit ćeš se!“

A te riječi joj dolazile tako često u misli! Godile su joj vrlo. Sve bi i oči zatvorila, tako su joj godile. Više puta su ju i zaboljele, kad je tata došao kasnije kući i tužio se na „šefa“, da tako dugo ostaje u uredu, kao da mu je sila. Kad bi on bio savjetnik „ne bi si on nepotrebno života kratio“, a Mici bi uzdahnula, za što je samo podvornikova kći? Cemu ta bezprimjerna kazna božja? „E — napokon — danas ....“ tješila bi se čim god što je „danas“.

Neka je medjutim prošao tko mimo prozora ona je već bila utješena. Već je zaboravila i na tatu i njegova savjetnika, a misao joj se otkrala k njezinom novom kavaliru, koji takodjer često prolazi mimo njezinih prozora i svaki put lupne batinom po trotoaru. Onda ona lijepo otvori prozor pa se naginje na ulicu i gleda za njim dok se ne vrati i počavrlja koju besjedicu s njom. On zna tako lijepe šale pripovijedati pa se onda smijati — smijati veselo. Očima joj lijepo žmiga. Ona je pred njim već nekoliko puta kušala tako žmignuti, ali joj neispane nikad dobro.

Oh, kako je ona bila sva uznešena, kad je vidjela onaj plavi, jaki brk i zalistke... Krasno mu pristaju! Glavu drži malo naprijed, a i debelom ćulom daleko naprijed zahvaća! Oči velike, a smijeh — smijeh mu je pun, kao — he — kao — ta ne može se izreći, kako je pun. Onaj njegov hod! Ha! Tako elegantan hod, a vitko tijelo! Kad se nasmije, pa mu se oni zubići zabijele — — lijep je taj Arthur von M.! Ide i ide i sve lupa ćulom po pločniku. Ne, ne, to je nevidjeno, to je nečuveno, kako je to za nju krasan čovjek! — A ruke ima — ne one prostačke

ruke, već one — no — one lijepe bijele ruke sa nekoliko briljantnih prstenova, a i ta ruka kako znade, kako umije nježno primiti, kako obuhvatiti! . . . Tad ona oćuti tu osebujnu ruku oko pojasa, po ledjima . . . . Ah, ah, ah! Tuj si pipne lice, jer joj se pričinja, da po njemu nešta puzi, kao da je suza! . . . Ne, to je pusta senzitivna varka, to nije bila suza . . . Odakle zuza u tako razborite djevojke! . . .

II.

Idem vam ja s Juricom, da razorimo neki rov našega protivnika R — lje, gdje se on htio sakriti pred svojim ocem, jer se nadao drugom ili trećem redu. Nismo mogli do njega. To je bilo u nekoj guduri gornjeg Tuškanca. Jurica se bojao svojeg informatora Miška — pa hajd kući. Jdem ja dalje, kad li koga vidim na jednoj klupi? Naša — Mici . . . Sjedi ona nestrpljivo i okreće se kao zvrk. Okreće se ona lijevo, desno, briše usnice rupčićem. Očekuje nekoga. Jedva opazila mene, gdje prolazim, ali dakako, deseta briga. Sakrijem se. Eto Arthura von M.! Ide on i lupajući ćulom, zabada ju daleko preda se. Opazi ona njega, ustade i ide mu u susret. Gle, gle, kako je blažena, kako se smiješi, kako ga gleda, a usnice njezine nešta sladjahna guču! Sjedne do nje! Bliže, bliže! Obavije ju rukom . . . Kako joj je lijepo!! Drže se za ruke i pripovijedaju si. Ona se smije u sav glas, a onda se preplašeno obazire na sve strane. Hop, hop, hop! Triput ju cjelune, a ja triput drhtnuo, kao da sam i ja u nju bio zaljubljen . . . A ona kao da se svakiput malo pridigla na klupi . . . Tako je to sladjahno bilo . . .

Kako ne će biti sladjadno, kad je ona toliko obožavala cjelove sa njegovih usana . . . Svaki njegov pokret, pa bio on još i kako glup i jednostavan, ona ga obožavala, kao maniru najčišće aristokratske

pasmine. U strahu se višeput pitala: „Ako me gosp. Arthur povede kuda u aristokratsko društvo, kako ću ja, ako ne znam tih njihovih manira?! To će biti strašno! Po izgledu — barunica, grofica, a po manirama . . . . On će me podučiti . . . . Ali ne, on se i ne usudjuje takova šta . . .“

Razgovarali se dugo, nešta kao ugovarali, sudeći po kretnjama, a onda na časak šutjeli. Opet začeli i opet šutjeli i nabadali majčicu zemlju: jedno ćulom, drugo suncobranom. Onda se oboje naglo digli, rekli nekoliko riječi i — hop — ja sam čvrsto drhtnuo, malo ne pao . . . Odoše svaki na svoju stranu. Velim vam, nijesam bio zaljubljen, ali sam išao k onoj mističnoj klupi i sjeo na nju . . .

Kasnije sam višeput vidjevao, kako ona, mjesto u glazbeni zavod, hrli u Tuškanec. Jednoga dana sam išao za njom, ali badava. Nema je nigdje. „O“ — mislim ja „danas su otišli daleko, daleko — Bog zna kako daleko . . .“

U veče je neko vrijeme bila tako vesela, da je čak dotrčala u kuhinju i natezala mene za uši . . . Ja sam bio pospan, pa me to dvostruko boljelo, ali sam joj oprostio . . . .

Od onoga dana je nijesam vidio ići u Tuškanec. Niti Arthur nije dolazio pred prozor, dapače ni u našu ulicu, da nabija ćulom trotoare . . . Ona je bila po cijele dane kod kuće snuždena, a kad bi začula ma kakav udarac po pločniku, skočila bi k prozoru i gledala dugo gore dolje po ulici. Sve badava. Arthura nema.

III.

Medjutim boli su za dvije nedjelje minule . . . Sve je bilo opet dobro.

Još je većma tih boli ponestalo, kad ju jednog rosnog jutra iskrca zagorska željeznica u B.,

a primu neka dobroćudna, reći bi, šljivarska kolica u svoj naručaj.

Neka prijateljica pozvala ju k sebi na neko vrijeme. Prijateljica bila takodjer kratko vrijeme u glazbenom zavodu, a sad se bavi ekonomijom uz oca i kućanstvom uz majku. Htjela prijateljica, inače prikovana uz onu grudu zemlje, da čuje koju iz varoška života, a ko će to bolje od Mice. Ona zna, kako je —; ona se zanima za život . . . Da ste vidjeli, kako se čudili purani i pure. Purani se onako ljudski našepurili, a repovi im se tresu, pa ti sve obilaze oko njezina šarena odijela; naprosto vidjelo se, Mici im se svidja. Mici je prve dane vriskala, kao da će ju zmija, a ono obilazila oko nje dva zajapurena purana . . . .

No i ona se lijepo uživila. Svakog bi jutra prebirala po glasoviru onako kod otvorenih prozora, a zemlja se puši od jutarnjeg sunca.

Ali šta ćeš, nije bilo ovdje profesora, koji bi ju opominjao, da ne lupa tako jako po glasoviru, pa ti se ona znala razlupati, majko mila, a stari glasovir sve brenči. Već su počele tipke po malo zaostajati, a dvije tri posve prestale svirati. U jutro bi malo pogundjala po glasoviru, kao da hoće namjestiti srce za čustvovanje, a onda bi sjela kamo u kut i prekrštenih ruku čekala na zajutrak, dok bi prijateljica spremala sobe.

Kako je bilo njezino veselje sve dalje i dalje, primaklo se nenadano bliže . . .

Nanjušio najme našu lijepu Mici — gospodičić . . . Vidjela je, kako se od neki dan vuče oko plota nekakova sjena. Čula je i šuškanje ote sjene i pucketanje suvaraka pod nogama ote sjene . . . .

I ona izlazila iz kuće pa u sjenicu i tamo okretala ledja otoj sjeni, a sjena upirala svoje žarke oči u Micina ledja. O — ona se dala moliti . . . Da vam je bilo vidjeti, kako se je ta sjena namještala, odakle će bolje moći zuriti . . .

A ta sjena? Nije bila ni više ni manje nego — pripravnik . . .

Mici je još većma krzmala, kad je opazila neko šurovanje osebujne vrste. Imala je najme prijateljica braca Ivicu, koji je svršio bio drugi gimnazijalni razred, a s njim je pripravnik — Surma složio prijateljstvo. Pozivao on Ivicu na šetnje, dvorio ga — cigaretkama, a više puta na šetnji položio i ruku oko njegova vrata. Prijateljstvo se razvilo u neku vrstu topla prijateljstva, gdje su i posjeti nužni . . . . .

Ivica se na večer hvalio, kako će drugi dan dobititi — gosta . . . Da — Ivica će dobiti gosta, mama mora dati ćup kisela mlijeka, da on podvori svoga gosta.

Došao taj „sutra". Mici je sve dobro znala. Ona je vidjela, kako Surma nasrtava i njoj je bilo milo, da je ma i Surma nasrtavao. Ona je bila potrebna tih nasrtaja kao ožednjeli pitke vode — ma to i kaljuža bila. Medjutim nikako ne smijete misliti, da je Surma kaljuža. On je dečko — onda bio — u dvadesetim godinama, za godinu dana će izaći kao svoj čovjek, akoprem će taj svoj čovjek imati odmah ništa manje nego 25 fiorina „fiks", čega Mici nije znala . . . A nije joj ni bilo potrebno znati. Dakle — kako izvolijevate vidjeti — Surma je bio i dosta pitka vodica . . . . uz to: vodica u pustari, a za teške ljetne omare . . . . he-he.

Mici ga sa svoje strane primila vrlo prijazno. To je i njega zanijelo u toliko, te se nije mogao ni snaći — u prvi čas, već šutio i gledao — nju. Ona malo da nije pukla od smijeha, kad je Surma namočio lakat u kiselo mlijeko, ali se sustegla sjetivši se — Artura: „Možda je ovaj — o, sigurno je plemenitiji od Artura".

*

Pozvala ga u sjenicu — u njezinu „dragu sjenicu", gdje je, veli, prosjedila mnogi lijepi čas... Prijateljica je konstatirala mami u uho, kako je dečko „zacopan" i odmah se sjetila, da bi barem bio „njezin" živinar u nju tako zacopan..., koji je već tolike i tolike pileće kosti kod njih „u to ime" oglodao i toliko i toliko domaće kapljice iskapio... Teški uzdasi!

Napokon ova istorija sa živinarom je pregruba; hajdemo mi u sjenicu, „u dragu sjenicu..." Surma priča i baja. Bogme, oživio on. Njemu je trebalo ovako „drage sjenice", da se razglagolja. Vidiš ga, kako kreće rukama, kako nešta tumači, dapače vidiš izmedju grahova lišća, što je tako pitomo zakrilo prostor drage sjenice, kako se njegovo lijepo čelo kadikad nabere, a ljepušasto lice uozbilji. Čuješ i časoviti smijeh njezin, kako ga prekida.

Rastanak je bio, može se reći, dosta srdačan a i ne bez iskrenosti.

Sad je svaki dan dolazio, bilo do prozora, bilo u kuću, bilo izravno u „dragu sjenicu". Glavno je, Surma nije nikad dolazio bez cvijetka. Odnio je iz mamina cvjetnjaka sve rezede, akoprem ga je mama korila, pošto bi ona rada, da joj rezeda služi kao mirodija u kuhinji.... Računala je, kako bi s rezedom začinila krvavice u zimi... Kasnije joj nosio iz šume ciklame, a iz polja potočnice. Sve to cvijeće se Mici do udivljenja svidjalo. Još joj se više svidjalo, kad bi Surma kod predaje sa pietetom prošaptao: „Krasnoj gospodjici krasno cvijeće..." Tad bi ga sa nekom djetinjom srećom pogledala u lice i isto tako ogledala cvijeće kao dijete kad dobije crvenu mirisavu jabuku, a ne zna sa koje bi ju strane zagrizlo...

Poslije takova šta Surma bi odilazio kući sa čustvom, kao da mu je za vršak srca privezan ko-

nopac, koji idući od Mice mora izvlačiti ispod njezine nožice. Jest, jest, srce je njegovo bilo zaista zaulareno. To isto je i Mici osjećala, da ga je zaularila, jer je zvjedljivo gledala za njim, kao mačka, kad vreba za svojim mačetom...

IV.

Jednoga popodneva, kad je Micina prijateljica otišla s mamom u polje, da nadgleda težake, šta li, ostade ona sama kod kuće (Ivica je s tatom takodjer otišao nekud). Spusti ona zastore, poizvadi iz krevetâ jorgane, uzme jastuk pa si lijepo složi ležaj na pod, izuje se i leže. Vrata ostavi otvorena, da joj iz druge sobe struji hlad. Zaspi bezbrižno i polagacko, baš kao umorna mačkica, što je cijelu noć vrebala na drage miševe...

Surma je nekako namirišio, kako je ona ostala kod kuće sama, pa ti se odšeće po podne onamo. Obidje sjenicu, ne nadje u njoj nikoga. Onda će on polagacko u kuću. Na prva vrata nije kucao, jer je znao, da ona biva u drugoj ili trećoj sobi.

U prvoj sobi nikoga, u drugoj — takodjer nikoga, a on će polagacko, polagacko do treće sobe, da ju iznenadi...

Da ste ga vidjeli, kako je zakružio rukama kao da pjeva „Gloria", kad opazi nasred sobe hrpu, a ispod nje viri s jedne strane glava, a s druge noga. Lijepa bijela nožica... Baš je došao iza glave.

Gleda on to kao čudovište, a ne ufa se bliže. Iz grudiju mu se ukrade legija toplijeh „h..." A srce hoće da iskoči, tako lupa...

On je to tako dugo s pietetom motrio, dok se nije prikralo sunce kroz neku škuljicu na njezino spokojno lice, a za suncem došla neka debela muha, pa ju to probudilo... Probudilo ju opet polagacko,

a ona se spokojno okrenula, na ledja, i ispružila drugu nogu ispod pokrivala, da se malko protegne. Nožice se znatno ispružile i drhtale, kao dva osamljena lista na drvetu. Mici je na to nedužno dvaput jedno za drugim zijevnula . . . a onda nekoliko puta usnicama i jezikom zajedno mljaznula . . . . .

I nije to šala, gledati milo biće, kako se proteže kao mačkica na toplu pepelu . . . .

Suze mu svom silom htjele provreti, ali on nije dao. Kako da i dade, pa da ne vidi, kako si je Mici podmetnula ruke pod glavu, pa si gleda nožice! Ispruži jednu, a drugu podvuče pod pokrivač; onda opet drugu napolje, a prvu pod pokrivač. Zatim ih gleda, kao da ih nikad nije vidjela, akoprem je bilo kod kuće mnogo ljepše, kad je znalo u zimi doći sunce na njih . . . . ono jutarnje sunce, koje razveseljuje svako stvorenje pa tako i Micine bijele nožice . . . Osobito, ako je pod teškom perinom toplo, a vani hladno . . . . Ho — je!

O — da! Lijepo je to! Lijepo je sigrati se bilo to zimi ili ljeti . . . A istom s nožicama! Ho — ho!

Napokon — Surma nije mogao uzdržati. Suze mu prokapale, a iz grudiju istjeralo srce duboki „ah . . . .“

Ona podigne naglo glavu pogleda, opazi ga i malo cikne, podvuče i noge i glavu pod pokrivač kao željva. Onda će ispod pokrivača: „Joj, ali sam se preplašila! A kad ste došli, da vas nijesam čula . . . ?

Surma šuti.

„No — kad ste došli? Alaj ste vi zločest! . . .“ Kad bi bili čuli te riječi, onda bi vjerovali, da mogu riječi i koketljivo zvučiti.

Surma odgovori tiho: „Nijesam zločest . . .“

„Joj, jeste, jeste!“ Pauza.

Surma je dva — tri put gutnuo sline . . .

— Jeste li već dugo ovdje?“ upita opet tako ispod pokrivača.

— „Nijesam . . . . jesam . . .“ propenta plašljivo Surma.

— „A što ste radili!“ upita, kao da je on uopće i mogao „što“ raditi . . .

— Ništa . . . Stajao sam na pragu i gledao.

— Jesam li — bila posve pokrita?“ upita gotovo bezbrižno.

— Glavica i nožica — su van gledale . . . .

Mici se nasmijala. Dopalo joj se, što on kaže: „nožica i glavica“ ali ujedno požali, što nije kazao „nogica“ mjesto „nožica“.

— Što još?

— Ništa . . .

— Kako ste vi zloče-est!

On će dvaput tiho: „Nijesam, nijesam . . .“

— „Jeste, jeste“ ona će još tiše . . .

Oboje šutilo neko vrijeme.

„Bješte“ reče ona „da ustanem! Tamo, k stolu sjednite!“

Surma je pokorno posluhnuo.

Sjedne k stolu i sluša, kako se ona diže, kako navlači čarape, (tako joj lijepo šuštile po „nogici“) a uz to gleda na vrata. Otvorio usta pa onako gledao, odakle će Mici svanuti.

Svane ona. Oči, ne, očice joj nabrekle. Pozove ga u sjenicu i podje pred njim onamo.

— Kako sam bio srećan . . . uzdahne, kad su posjeli.

— Vi? — Kada?

— Oj, kako sam bio srećan! Vi ste spavali, a ja sam vas gledao. Oj — kako sam bio srećan“ ponavljao, kao da zdvaja nad tom srećom. „Rame se tako polako dizalo i spuštalo, kad ste disali. Onda sam osjećao . . . .

— A što — što ste osjećali? ubrza Mici.

— Osjećao sam, kako vas beskrajno — ljubim.

— Vi ste osjećali — da me — ljubite?

— Jest. Ljubim Vas — kako Vas nitko nikada ljubio nije. Ne — niti vas je tko tako ljubio, niti će Vas ljubiti, kako Vas ja ljubim. O — Bože, Bože!

Još je nekoliko fraza progundjao: svaka sa refrenom „o Bože, Bože!“ ali ona kao da se nekud zamislila. Kako je Artur — o taj Artur — otkrivao svoju ljubav, kako dizao prema njoj ruke, a Surma tako ne zna. A — da! Ta on nije aristokrata... Nekako je bila nezadovoljna. Njoj je trebalo više — ona je barem više očekivala, kad je jednoć na to računala... Svakako joj trebalo mnogo više. Ona je naprosto naučena na mnogo više.

I odnekud joj se prikrade misao na oca. Bio stražmeštar, a sada je podvornik. Zašto je samo sirotinjska kći — ona grofinja barunesa... po izgledu? Kako ju to sve smeta! Koliko puta se u nepoznatom društvu pohvalila, kako je njezin otac kod vlade. I dobri ljudi imali su smilovanja; nijesu ju pitali, što joj je otac kod vlade...? I podigla bi oči na Surmu, koji je čekao, da mu nešta reče. Tako je izgledao bijedno! Vidla je u njem skorašnjeg učitelja...

No i oči su joj postale vlažne. Oćuti u času neko smilovanje za to mučeničko lice, što je tako napeto čekalo „sudbinu...“ Ona se brzo usmiljila.

— No — no!

— Oh! Je li, vi me ljubite!? Je li? Klikne Surma. Mici mu se šutke priklanjala, a da i znala nije.

Prsti se njegovi zakopaše — reći bi — u njezino tučno rame i — poljubi lice...... Poljubi, pa se malo poodmakne, kao da si hoće novo mjesto naći, gdje bi poljubio, dok mu je ona sa neprisiljenom spokojnošću nudjala usta. Gledao ju časak pa se prikupio k njoj blizu, blizu....

Lijepo je to bilo. Ona „draga sjenica“ i oni cvatući pasulji tako su ljupko gledali sreću!

I kako joj je Surma milo rekao: „Zlatna moja Mici, moja pipina kokica! Kokokoko!...

Nje se to tepanje tako ugodno dojimalo!... Gledala ga onako postrance sa smiješkom — onim smiješkom, koji priča, da je sve lijepo, ali očekuje nešta još ljepšega... Malko je i poškiljila slušajući, kako je to Surmino grlo meko mekano, a lice srećno, umiljato. Uz to je lagacko i vjetrić njihao oko njih polurascvatjele vrške graha kao dijete užence od zvonca, a u krajini vladao mir...

I Surma se ne može potužiti — doživio je u dragoj sjenici i dragih dana.

Tako su se jedno na drugo naučili! Sjedi ona u sjenici, a ne zna kamo da metne ruke. Ako se podlakti — dosadno je; ruke u krilu držati — opet dosadno. Ne — ovako samoj se nije dalo sjediti. I kao da ju upravo za to boli sjedenje, jer je sama pa ustaje i hoda oko sjenice. Hoda — hoda i obira grahove cvijetke, duva u nje, lupa po njima, a oko joj sveudilj ili na cesti tamo preko plota, ili na ulazu u dvorište.

Dolazi Surma. Mici kao da je malo poskočila, kao da se na prstima podigla — tako ga željno očekuje.

Surma zatvara vratašca i klanja se. Duboko se klanja i smije, a oči kao da će ju progutati.

Mici mu lijepo kima idući malo u susret. Kima i pruža ruku, a on ju prima i ljubi, ali ne onako drobno, kako se ljube ruke od navade, već se upije u nju do zubî, a ona mu kaže: „No, dobro je, dobro...“

Sada se vrati s njim u sjenicu i sjedaju, a njoj nije dosadno, nju ne boli sjedenje, a za ruke i ne mari. Neka su, gdje su! I lijepo sjede, a ruke im se instinktivno igraju lovicâ ili „raubara i pandura“. Dogodi se u sigri da Surma u naglosti malo grublje primi i

malo predaleko uhvati, ali to Micu ne smeta, ona mu se smije, ona ga lijepo i milo prima za uho. Više puta ga i povukla za-nj, ako ju je baš volja bila; Surmu je malo i zaboljelo, ali on bi joj još nudjao, pa da uživa, da mu bude lijepo, što ga ona vuče.... Ta — boli s njezine ruke bile su mu slatke i on im se veselio te sa ugodom u srcu očekivao, kad će ga opet povući ... Surma kao da je slutio momenat, kad će ga povući i u toj slutnji mu se lice razvedrilo, oči otvorile, kao da u raj gledaju .... Mici nije bila zlobna, ona je uživala, da si može ovako Surmu povući za uho pa da joj bude još ljepše. Pritom su joj čuvstva bila tako pitoma a bujna, da se i njezino lice i oči razvedrile kao da i one u raj gledaju. E pa — zar to nije bio raj — ta draga sjenica?!

Dogadja se, da se sreća okrene! Okrene se, ne znaš kako, na koji li način, tek možeš reći sa raskomadanim srcem: „Sreća se moja okrenula!"

Ljudi, koji vide i prate razvitak sreće tvoje šapću: „bit će udaje; oni će nam biti zahvalni, što smo ih tako srećne sveli u kolotečinu života". Sa napetošću očekuju početak izjavâ o sreći — a ona se okrene — okrene ....! Kolo sreće!

Kolo Surmine sreće pokazalo rogove ......

Reći ću Vam po duši, ali Vas molim — lijepo Vas molim, ne primite mi za zlo .... To se mora pripovijedati.

V.

Svake se nedjelje sastaje cijelo „civilizovano" „bolje" društvo naše u crkvi. To „bolje„ i „civilizovano društvo" imade svoje posebno mjesto na trijemu i tamo se ono sastaje. Dame sjede, a gospoda iza njih stoje. Amo pohrle „bolji" iz mjesta i okolice, pa si pripovijedaju i pitaju za „junačko zdravlje". Tu bude tako lijepih primjedaba od poštaričine po-

made do učiteljičine frizure — da je prava naslada! Tu bude lijepih, mogu reći, dražesnih smiješaka i nenadkriljivih gesta prezir-kritike .....

Surma se tako kočio uz Mici, dok su u crkvu išli, kao da ju pod rukom voda. Nakriljivao glavu sad lijevo, sad desno, kao kaki sanjar za lagodna vjetrića ... Ona ga samo poglédala sa strane.

Čim su došli u crkvu kimala joj već iz daleka „milostiva" gospoja bilježnikovica. „Milostiva" gospoja bilježnikovica je dosta omašna milostiva sa nešto malih brčića pod nosom. Ona je dobila od svoga supruga glasovir za imendan, (kupio ga na nekoj dražbi), pa bi sada rado da se nauči barem koju pjesmicu te računa, da će joj to moći Mici pokazati. Za to oni prijatni smiješci i kimanje. Osim nje bila tamo „milostiva" iz župnog dvora i „milostiva" učiteljevna, pa još par „njih" ... I one su kimale, i one se smješile svaka na svoj način i prema svom „rangu".

Razgovor se nastavio. Bio to tako važan razgovor, da se nije smio prekinuti, a i morao se svršiti, dok ne dodje onaj, o kom je baš taj razgovor.

Pred par dana došao u selo — novi blagajnik.

Njegova pojava u selu uznemirila je sve duhove. Još prije nego su ga vidjeli, naklapali su o njem koješta. No — to je bilo tek onako mimogredce. Ali sada, gdje je on osvanuo, gdje ga svatko može svojim vlastitim očima gledati, sada je to naklapanje bivalo važnije, tajnovitije. Svaki dan nova odkrića.

Tako je milostiva gospoja bilježnikovica danas u crkvu donijela nešta tako nova, tako frapantna, da se je sve potreslo s te vijesti. Nitko nije mogao ni sanjati, kako je to mistično otkriće.

Sva su lica bila nekud iskrivljena s toga odkrića. Milostiva gospoja iz župnog dvora nije bila gotovo

da se prepozna, a Mici je otvorila usta i gledala ravno u lice gospoje bilježnikovice . . .

— Možda ne će biti tako, prošapta milostiva gospoja iz župnog dvora, možda je on inače . . . . . „sve . . . dobro . . . ali . . .“ Dogadja se da „inače . . . ali samo“. . .

— Ne znam. On je vrlo i vrlo ljubezan, udvoran. Nikad ne dodje k nama, a da mi ne kaže: „Küss die Hand“.

— Jest, jest! Ja sam takodjer opazila. Izvanredno je uljudan“, potvrdi milostiva gospoja učiteljevna milostivoj gospoji bilježnikovici u prilog.

— Je li to on sam pripovijedao kad Vas — ili . . .? upita milostiva gospoja učiteljevna iza male pauze — zamišljenosti.

— Ah! Wo schickt sich das, namršti se milostiva gospoja bilježnikovica, da on takova šta sam pripovijeda. To je moj suprug odavna znao, ali mi nije htio ništa reći do sinoć. Moj suprug se obratio pismeno onamo, gdje je on prije služio, da se informira, kakov je to čovjek. Odanle su pisali tako i tako, da je posve dobar, samo što je . . . . „tako“.

Doškripale neke cipele.

— Da ist er! Tu je!“ šapne prestrašeno milostiva gospoja učiteljevna.

Sve se dame naglo ogledale u susret škripajućim cipelama. Došljak se upolovio kao britva, a dame se kao nihaljke u jedan mah naklonile prema njemu, očito pod dojmom najnovijih odkrića . . .

I Mici se naklonila; nešta ju uštipnulo za srce, a lice joj se vidljivo trznulo od nezadovoljstva, što nije mogla odmah nesmetano gledati u lice to tajinstveno biće . . .

Pod cijelom je misom bila nemirna. Nešta ju je samo stiskalo i stiskalo u grudima. Višeput se okrenula prema Surmi sa smiješkom, samo da joj

može oko malko skočiti onamo na ono tajinstveno biće. Što je nju taj čovjek zanimao, to više ne rodi! Kakove oči ima taj čovjek i kako s njima gleda, kako se smije, kako li govori?

Nešta je već vidjela: ima crvenkasto lice, mali, mladi brk, ispod ovećeg nosa . . . Klanjao se, duboko se poklonio, ali glasa još nije odao. O — da se hoće i ta misa svršiti, pa da ga vidi, da si ga malo promotri . . . . . . Zadnje evangjelje!

Bila je prva na izlasku iz klupe. Dame poustajale, ona prva izadje i prodje posve blizu — blizu njega . . . . . O — ho! Parfem!

Pred crkvom je zastala i čekala, dok izadju ostali. Surma je htio samo ići, ali Mici ne će

Izadjoše i ostali. Blagajnik ide uz milostivu gospoju učiteljevnu. Dodjoše do ovih i stadoše. Mici je na čas stala pred njim, a onda se brzo snašla i povukla natrag. Duša joj se smije, a usnice jedva čekaju . . . . Zašto? To ni Mici nije znala. Duša joj je drhtala od smijeha, a usnice se već lagano smijale kao vrhnje na vrućem mlijeku . . . Kad su joj ga predstavili, smijeh joj je rastego usta. Neznano se postavila uza nj.

Surma je bio potišten osamljenošću svojom . . .

Mici je najprije opazila, kako znade taj — gospodin Karavidović drobno koracati uz nju, kako ima mala usta i do sićušnosti tanke usnice . . . ., kako su mu obrazi jedri, a brčići paljeni.

Kad se nasmije, vide mu se drobni — reći bi — pseći zubići . . . . Uopće sve je bilo na tom gospodinu Karavidoviću sitno i lijepo . . . Došla joj misao: nije li on aristokrata. Jest, jest, on je pl. Karavidović. Da ste ju vidjeli, kako joj je lice zasjalo, kako je cijelo njezino biće ushićeno i ujedno toplo uskliknulo:

„Znala sam ja, meni je sve nešto govorilo, da ste Vi plemenita roda . .!“

— Moji stari su došli iz Turske!

— Iz Turske? O — ho! Onda ste Vi turski plemić?

— Ne! Mi smo tu dobili plemstvo.

— A u Turskoj nijeste bili plemeniti?

— Tamo smo bili — age, tako nešta.

— O — ho! Age! Vidite, šteta! Za što nijeste u Zagrebu. Tamo bi Vam dali mjesto. Nego! Rekli bi, da ste plemić, a da su Vaši bili age . . . Onda bi višeput došli k nam. Moj otac je kod vlade . . . Je l’, da bi došli k nam, kad bi u Zagrebu bili? . . .

— Svakako, svakako! Možda svaki dan . . .

— Vidite, to je lijepo . . . A idete li sada češće u Zagreb?

— Idem, idem. Više puta!

— Pa — dodjite onda k nam“, i pogleda ga tako čudno, a sva je bila ražarena. U ušima joj šumilo — „plemić“, „aga“ . . . . Oči se njezine kradimice pasle po njemu. Svaka crta njegova lica bila joj fina i zagonetna.

Tako su došli do kuće milostive gospoje bilježnikovice. Društvo se oprostilo. „Dame“ su za poslije podne obećale posjete milostivoj gospoji bilježnikovici. Kod nje je na košti novi blagajnik . . . . I Mici neka dodje k večernjici, a poslije će malo k njoj, da zasvira na glasoviru koju „okruglu“. . . . U ostalom neka ostane, ako izvoli, kod njih na objedu, jer ona — milostiva gospoja „čim ima — tim klima . . . .“ O — to će dapače biti vrlo zgodno, ako ostane . . . Neka izvoli samo unići . . .

Mici se skoro zaboravila oprostiti sa Surmom. On se, siromak, tužno odvukao dalje, kao mačak, kad ga bace preko plota pa ne viču za njim . . . .

Daleko na drumu stane, okrene se i zagleda

onamo u onu žutu kuću sa četiri prozora . . . Stajao i gledao ispod šešira, a u njemu je nešto tiho proklinjalo svijet, život. sve . . .

U oku mu nešto titralo, a pred njim po polju plovile neke okrugle svjetle ploče — kao tanjuri sa stola milostive gospoje bilježnikovice . . .

VI.

Gospodin bilježnik je izvolijevao čas prije doći iz svog ureda i sada hoda po sobi, tare si ruke, a onda blagorodno zijeva pa se tucka šakom po zjalu . . . On ne može pod živu glavu gledati jednog učitelja, jer si ovi, po njegovu mišljenju njemu podloženi „personal“, svašta utvaraju, da su inteligentniji od njega, koji trese cijelom općinom, za to ako su tih nekoliko „pišivih“ školica obavili, a on samo 3 normalna razreda. Ne računa taj „personal“, njegovu praksu u kancelariji pet godina, što vrijedi toliko kao njihovih pet u školama. A što vrijedi to, što on preko deset godina čita svaki dan novine . . . . Za to ne trpi ni Surme, jer će si i taj mladi dečko utvarati kad načini tu svoju maturicu, da je i on inteligentniji od njega. On ga već unaprijed ne trpi i sad mu je drago, što je njegova gospoja tako udesila, da ga nema ovdje sa Micom. I on je sav blažen glasno zakrohotao u susret Mici, kad je opazio, kako ona sama ulazi t. j. bez Surme. Sa nekoliko napoleonskih koraka ponese prema njoj obje ruke. „Da ste mi zdravo, lijepa zagrebačka pucice!“ pa žmigne blagajniku: „Držte se!“ Blagajnik ga je tako čudno pogledao, kao da hoće reći: „Ne brigaj se, ne kazuj vuku o šumi“. . . . . Ta — on ima već odavna plan, po kojem se osvaja. S tim planom se on rodio, kao i mnogo njih, samo što on zna za nj, a drugi ga instinktivno provadjaju.

Sad će ga — nä — početi izvadjati. U njemu se već nešta niše, nešta pleše kao mačka, kad će

skočiti na plijen . . . Eto već ju tuče. I nju zaboli kadikad, tako ju udari, ali njoj je milo, njoj je već vruće, lica joj gore. Već ju je dotjerao do prozora i ona ne može dalje, a on ide još bliže, još bliže . . . . Njoj je neugodno, što ne može dalje, a on je tako blizu. Svejedno ogledava njegov mali zlatni lančić na satu i propitkuje, koliko ga stoji. On ne odgovara, već ju svaki čas lupne po prstićima. Ništa za to. Ona ga opet prima i opet ogledava, dok opet ne dobije po prstićima. Ona niti ne zna, kako ga izazivlje, da ju lupne. Čim ju više lupa, tim ona više k njemu sili. Više put se poozbilji pa ga gleda ravno u oči, a lice joj se iskrivi, ukoči. Očišta su joj se kod nosa podigla, a sa strane spustila, biva, zrikavo gleda . . .

Tako se oni zabavljali, a bilježnik zijeva tuckajući se po zjalu i šeće po sobi širokim koracima, kao da mu se nekud žuri. Gore, dolje, gore, dolje. Kadkad i on zabode ovamo, ali ne staje.

Došla i milostiva gospoja. Presvukla se, pa ulazi tarući si i ona ruke. „Wie geht's Kinder? Ne bi li nam gospojica malo zasvirala prije objeda? Bit će nam kraći čas.“

Karavidović ju pleskom moli i poziva, da svira; on je tako buran, da ne može moliti tiho, lijepo kako se već moli. On ne može ni slušati mirno, već se neprestano miče i upada pjevanjem.

Milostiva gospoja i gospodin se samo čude, kako je taj tihi i udvorni mladić „pobjesnio“.

— „Da mi ga znaš, stara“, za pauze će gospodin bilježnik „kako su se već posve udomaćili“.

— Zbilja?

— Ne vjerujte, milostiva gospojo“, javi se Mici od glasovira i pogleda Karavidovića.

— Jest, jest! Već su ti, kao da su skupa odrasli“.

— Vidiš, vidiš, bog daj sreću, pa da se malo pogostimo!

— O — pa zašto ne?! na pô će ozbiljno Karavidović. Mica ga naglo pogleda i spusti glavu, da sakrije malko smiješka, što joj se pojavio na ustima. Glavom joj prodje misao, kako bi pl. Karavidović mogao u Zagrebu dobiti službu . . . I misao joj prešla u neki šum, igru i trzaje . . .

— Da — ali ja sam čula za Surmu —“, javi se gospoja. Micu je zazeblo čak u mozgu, kad je čula spominjanje Surme. Htjela je podići glavu, a ova kao da ide još niže.

Kod stola joj Karavidović svaki čas stao na nogu, ali ona se nije mogla posve razveseliti. Smijala se, govorila, no nešta ju zeblo i zeblo, kao da joj je tko bacio komad leda u dno srca, a on se tali i zebe ju . . . . Kao da se taj led svaki čas ruši pa ju zazebe malo jače, osobito, kad joj Karavidović stane na nogu.

Ona ga pogleda i očekuje nekakav znak, što li, a on joj se smije nekim čudnim smijehom. I upravo taj smijeh, kao da je sunce, koje tali onaj komad leda u njezinom srcu, pa ga nestaje, a ona je bodrija, veselija. Višeput se zagleda u nj nakrivivši glavu; oči su joj mirne, mirne kao ulje, lice sveudilj nasmijano i kao da nešta traži u džepu, pa sluša, hoće li napipati ono nešta.

Milostiva gospoja opet gleda gospodina supruga, kao da ga pita „šta će biti od toga?“, a on stegne obrvama, kao da hoće odgovoriti „ne znam ja — toliko pametan nijesam . . .“

Pa će vam gospoja. „Ja! Surma će gospodina blagajnika na dvoboj. Gospodine Karavidoviću — spremite se!“

— No taj bi mu dao vjetra!“ opazit će gosp. bilježnik.

— Ah“, mahne Karavidović prema bilježniku „valjda ćemo mi dva biti jači od njega. Je li, gospojice?“

Mica htjela nešta reći, ali nije mogla; samo je malo kimnula glavom. Za čas se opet zagledala u nj, a onda teško uzdahnula. Milostiva gospoja prasne u smijeh, tako joj se taj uzdah svidio, a Mici se ogledavala okolo ne znajući čemu se to smije, dok se nije dosjetila i sama malko nasmijala ...

Tako došla crna kava, večernjica minula i dame došle na „jedan mali plauš“.

Sve su oči manje više posmatrale blagajnika i kao da si čitao: „Ta on je čovjek kao i drugi, ne vidiš nikakovih znakova, da je on takav i takav...“

— „Jeste li vi, g. blagajniče zdravi?“ upita ga gospoja učiteljeva, ne bi li tako odkrila štogodj.

— Tko? Zar ja? Ho! Kao kremen! da samo znate! odgovori blagajnik, a male mu očice bivale sve življe. Gospoja učiteljeva gurne malo laktom gospoju iz župnog dvora.

— I nijeste nikad bili bolesni? upita ga ova.

— „Ne!“ pa se izravna po vojničku kao da hoće tim pokazati svoje zdravlje.

Gospoja domaćica povuče malo na stranu gospoju iz župnog dvora i opomene ju „Nicht so auffallend!“ a ova bila malo uvrijedjena tim riječima pa se zacrvenila i šutila. Tako su ta ljubezna pitanja prestala.

Za to vrijeme je Mici stajala kod prozora i i odanle slušala razgovore. Pogleda napolje i vidi, kako Surma zamišljeno pa polagano koraca cestom, kao puran, kad mu gazdarica otme puricu ....

Mici se naglo povukla od prozora te iza zastora gledala za njim metnuvši si kažiprst na usta, kao dijete kad vreba na drugo ...

Društvo je to odmah zamijetilo, a blagorodni gospodin bilježnik nije mogao a da se ne javi:

— Pustite Vi Surmu, gospojice, neka on koraca. To Vam je jedna bena ...“ Kao da mu se dopala ta riječ pa ponovi: „Prava pravcata bena!“

— „Nego, da ...“ javi se neka od damâ.

— Primite se vi radije našeg gospodina Karavidovića! To Vam je drugi momak, ima više u peti nego onaj u glavi, nastavi njegovo blagorodje očito osokoljeno onim „nego, da“ neke dame i žmigne onamo k njima, koje su mu sporazumno žmigcem odgovorile, akoprem je taj žmigac mnogu nezadovoljnu prikrivao ...

— „I sami ste vidjeli“ opet će njegovo blagorodje „kako na što god pocrveni kao kakova frajla, a pun je farizejstva ...“

— A ima velike i debele uši kao — krmak... priteče mu u pomoć njegova „bolja polovica ...“

Mici se u neprilici obazrla na Karavidovića te opazi, kako je sa smješljivom napetošću upro u nju svoje krijeseće se očice ... i nasmijala se tako nekako čudno, da je sâm Karavidović zakoračio k njoj i prihvatio joj ruke ... Njezine se ruke nervozno trznule i ispale iz njegovih, a onda ga duboko ispod čela pogleda objesivši dônju usnicu, na koju se prikupljala slina.

Taj pogled je nešta pitao, nešta molio, nekud se utjecao, a dame su se tako u nj zagledale, da su i one tako pognule glave i ispod čela gledale i usnice objesile kao ona.

Pa da još ne reče tko, kako je Mici mučenica udesa! Šalu na stranu, Mici je bila mučenica udesa. Njezina „druga krv“, kao da je zbilja bivala svakim časom druga, i kao da ta „druga“ krv uvijek bez nje pravi račun pa joj ga predlaže sa izvjesnim nalogom, koji ona u cijelosti vrši ...

Uza sve to, Mici je ipak dobra ... Eto, ona će sada iza tog intermezza lijepo zasvirati, društvo će

uz nju besmisleno pjevati, a da joj milostiva gospoja bilježnikova reče, neka kod nje spava, ona bi kod nje spavala. Kad bi joj na to pl. Karavidović ponudio, da će joj cipelice odkopčati i izuti, ona bi se nasmijala, ali branila se ne bi, a kad bi Surma ili tko drugi došao i rekao g. pl. Karavidoviću, neka se odstrani, jer će to on učiniti: ona bi obojicu pogledala i pružila „nogicu“ — učinio to ovaj ili onaj, akoprem voli više pl. Karavidovića, nego Surmu . . .

O — nego da voli! Karavidović je lijepo obučen, ima mala usta, sitne zubiće i oči, crvenkasto lice sa čvrstim nosom; plemić. aga, a i drugačije joj se vrlo svidja njegova manira . . . pa . . . .

Došlo veče, blizu je, treba ići. Gospoja bilježnikova je lijepo umolila Micu, neka sutra po podne dodje k njoj, da joj nešta pokaže, kako se to svira. Ona će ju već za to nagraditi. Eto — gospodin Karavidović će doći po nju; veli, da ima tamo negdje sutra po podne ovrhu. Surmu si neka izbije iz glave; neka bude praktična, jer je blagajnik sa bilježničkim ispitom bolja partija . . .

Dame su ju i malo sprovele na želju milostive gospoje bilježnikove. Gospodin pl. Karavidović išao je s njom. Dok su dame otraga razgovarale o njem, kako je to moguće, da on „inače sve . . . ali samo . . .“ i kako bi to bilo u neku ruku dobro, da su „njihovi“ takovi, barem ne bi bilo straha, a milostiva iz župnog dvora ponovno pripovijedala, kako se ona dala kod objeda o tom infomirati i da je zbilja znanstveno utvrdjeno, da može tako biti: dotle su mladi naprijed stvarali cijele arije od smijeha . . . Mica je kadkad ciknula i dubokim glasom nastavila „Nemojte, gospodine!“, a Karavidović joj uzvraća: „Eh, nemoj danas, nemoj sutra, a kad ću onda . . .?“ Pa opet cika i smijeh od škakljanja česa li.

Dame su se vraćale; milostiva gospoja učiteljeva intonirala „Na rastanku smo“, ali nije našla pomagača, pa utihnula. Gospodin pl. Karavidović će Micu pratiti do kuće, a dame ga opominju, neka se čuva Surme . . .

Još malo puta i sastadoše Surmu. Dolazio im u susret. Mici ga pozorno posmatrala, da vidi kakovo će lice načiniti, kad će mimo njih, ali Surma nije nikakovo lice „načinio“; on je prošao naglo, a da ni pozdravio ni glavom skrenuo nije. Mica je namrgodila lice kao da joj nije stalo, a Karavidović će primjetiti: „Baš je fin! Prodje, a ne pozdravi“.

— A neka ga, misli baš, da mi je stalo, stegne ona ramenima.

— Šutite, tko ga se boji! Ja ne!“ tješi ju blagajnik.

— Ah nije vrijedno trošiti riječi . . .“ Ipak ju je to vrijedjalo. I kako jako! Odlučila je, da ga ne će više pogledati, kao da je to njoj tako teško ne pogledati jednoga Surmu. A šta je on? Je li to tako mnogo — pripravnik? To je malo, to nije ništa. Pravo kaže eto pl. Karavidović „tko mari za jednog učitelja!“ A on još i to nije. Upravo, da joj tko cijeli svijet dade, ne će ga gledati.

Karavidović ju dopratio do praga i tamo mu podala ruku i još je časak gledala za njim. U kući se baš prostiralo za večeru. Svi su ju gledali i ona je sve gledala, a lice joj ostalo nasmijano. Već su ju lične mišice bolile od rastezanja ustana, ali ona ih nije mogla da spravi u naravno stanje. Onako kao da je zaostao nepomičan; — ne može naprosto da promjeni taj nasmijani izražaj, a bilo joj i neugodno, osobito, gdje su ju svi tako čudno i tudje gledali. Bilo joj je, kao da je odnekud iz oblaka medju nje pala, pa ju sada začudjeni gledaju — kao što i ona njih začudjeno gleda . . . .

Kod večere su joj letjele misli glavom tako brzo — sve su se prebacivale kao u areni, a Mici je bila posve i posve nemoćna, da je u cjelosti prati. Njoj su ostajali komadićci — samo neki komadići, dok su ostali netragom utekli... Kroz to sve se preplitao osjećaj: biti u tudjem mjestu, gdje ne trebaš trpjeti od bojazni pred jezicima. „Ako baš i načinim štogod, tko će to u Zagrebu saznati. Ho — ho! gdje je čak Zagreb...“ Nedavno je, naime, pripovijedao prijateljičin otac, kako su neke djevojke u Zagrebu u službi; tamo imadu svoje dragane, a kad se vrate kući, onda su članovi trećerednici i djevičanskih družtava te kako se to sve lijepo sakrije — poravna....

U noći se negdje strašno mučila sanjama, jer se sva izmučena probudila i sjedila dugo, dugo tenešta — kao premišljavala, akoprem je položila glavu na kolena i gledala u prozore.

Ujutru ju prijateljica pitala o tom sjedenju, ali Mici se toga gotovo ni sjetiti nije mogla.

Cijelo se jutro zamišljala —; sjedila, gledala preda se i zamišljala se.

— „Mici! Mici! Surma mimo prolazi!“ javlja joj prijateljica iz druge sobe, ali Mici se ne miče tek onako nebrigom pita „tako?“ Kad je već Surma davno prošao, onda će ona istom prijateljicu pitati:

— Je li gledao štogod ovamo?

— Nije. Zar se srdite?

— Da; uvrijedio me jučer.

VII.

Došlo podne pa i prošlo, a i Karavidović osvanuo. Ona mu se vrlo uzradovala, ali se odmah povukla.

— Mislila sam, da Vas ne bude. Pogleda ga sa nekom boli na licu i ne misleći kako je krivo kazala, jer ona toga ni izdaleka mislila nije.

— Zašto ste tako o meni mislili? Ne; Vi nijeste tako mislili, Vi ste znali da ću ja doći, raznježio se Karavidović, a Mici razdragana misli: „Kako lijepo, kako milo govori, zlatan bio!“ i baci na nj pogled pun tople zahvalnosti.

— Znate li, da sam tako mislila?

— O — ja sam uvjeren!

Ona mu opet dobaci onaj zahvalni pogled pa se spremi na polazak.

Cijelim putem je Mici bila izvanredno vesela i živahna. Ljudima, koji su po polju do ceste kosili otavu i pozdravljali sa strahopočitanjem svog novog — blagajnika, odzdravljala i ona sa dubokim — od šale — naklonima, a gdjekojemu odmahnula i suncobranom... Karavidović se smijao njezinoj šali gdjegdje i od srca te ju nazivao „malim djavolkom“, a Mici se branila, da ona nije mala.

Milostiva gospoja je upravo popoldanju toaletu obavljala, kad su ovi došli pa im poručila, neka samo sjednu, a g. Karavidović neka gospojicu zabavlja. Oni posjedoše na divan. Mici se malko naslonila, objesno bacila nogu preko noge i pogledala Karavidovića, kao da mu hoće reći: „Eto, što mi možete, lijepa sam...“ I kao da ga to ubolo, skoči, primi ju oko vrata i zatisne u usta cjelov — drugi — treći, a onda će uz nju: „O, moj djavole mali, da znate, kako ste mi mili i dragi...“ Oči su mu postale još sitnije i žarče pasući se po njenom milovidnom, sočnom tijelu...

Medjutim je milostiva gospoja bila s toaletom gotova, a gospodin Karavidović morade ići na svoj posao.

O, kako su za Micu bila duga ona dva — tri sata nesustavnog natezanja s milostivom gospojom po glasoviru. Ona — milostiva gospoja se silno uzno-

jila. Nesrećni prsti, neprestano su zaostajali nekim čudnim načinom medju tipkama.

Badava su se okrijepile kavom, milostiva gospoja je bila umorna, kao da je negdje kopala.

Micu su zadržali i na večeri. Gospodin bilježnik je bio vrlo „raspoložen“ kod večere. Mici je neprestano točio u čašu dalmatinca i u uho upozorivao, kako ju Karavidović zaljubljeno gleda, a ona se sva blažena ogledavala onamo, da vidi, je li to istina, što joj g. bilježnik šapće. Mici je glava postajala topla . . . Žarila se . . . . . .

Mjesec je već svu svoju čarobnu raskoš izložio noći na ogled, kad se Mici uputila kući. Domaćine su ju samo preko praga odpratili, a za ostalo će se g. Karavidović pobrinuti. Sutra neka bude Mici opet tako dobra . . . . Laku noć!

Oni su polagacko i šutke koracali putem. Mjesec je pred njih svoje srebro prosipavao, a vjetrić je hladio lica njihova šuškajući po živici i donoseći mirise sa pokošenih livada. Čar ljetne večeri oduzeo im riječi. Karavidović je na glas srkao miris otave i ahakao, a Mici će svaki čas „Je l', kako lijepo miriši!“ kao da će okušati, može li vladati jezikom.

On ju primi pod ruku.

Odnekale se javljali čuci, kao da se o nečem dogovaraju. Nekih pet — šest koraka od puta zacrnili se kupovi otave.

„Bog zna, je li su te ptice u otavi, gdje li?“ pripita Mici.

— Nisu — dušice!“ kao da ju tješi i povuče ju bliže k sebi, „zar se Vi bojite tih ptica?“

Mici zaniječe poput djeteta glavom. Bila je meka i topla.

— Ne! Znam ja, da se moja mala ničega ne boji, protepa Karavidović i pomiluje ju po licu. Neka čudna vrućina ju pohadjala . . . . Dalmatinac počeo

isticati svoju južnjačku ćud i budio u njenom srcu drhtaje straha i umirenja.

Zatvarala je oči i na časove podrhtavala; pričinjalo joj se kao da ne ide, nego pliva te se na valovima njiše . . . .

Karavidović pogne glavu k Micinom licu obasjanom mjesečevim tracima, malko se nasmiješi i jedno i drugo.

— Je li što strah moju malu Mucicu?

— „M, m,“ zaniječe „Mucica“.

— Baš ničesa!

— M, m!

Cmokac.

Mici se malko stisne uz Karavidovića . . .

Srce joj počelo sve jače tući. Nešta igličava joj svaki čas strugnulo po krstovima i svaki put je malko zadrhtala.

— Kako sam ja umorna! . . . šapne Mici i uzdahne, pa se još većma priljubi uz Karavidovića.

— Podjimo malo do onoga kupa — ovo je tako lijepa noć . . . Vidjet ćete kako otava miriši . . . . Još ćete dospjeti i kući; malo ćete se odmoriti . . . .“ Ona ga pogleda i pusti da ju povede onamo, a tako je lljepo s njim korak držala . . . Bila je posve bez misli. Cijela joj je bît tihano šumila.

Vjetrić je još sveudilj popuhivao. Kad su došli do kupa, Mici se nasloni i šapne, kako joj to lijepo miriši do opojnosti, a oči su bile na njegovu licu, kao da hoće nešta pročitati, ali čitala nije ništa . . . . Vjetrić je nešta jače povukao i zavrtio pred njima nekakav komad papira i digô okrećući u zrak, kao da se neka tica preplašila i odbjegla u gnijezdo . . . . Karavidović ju polagano obujmi.

Mjesec je zašao za mali oblačić — a ćuci su utihnuli i vjetrić kao da je otišao za papirom — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Kod kuće su već spavali, kad im je Mici pokucala, da joj otvore. Prijateljicu je poljubila i zamolila, da samo ugasne svijeću, ona će se već svući. Nekud se bojala svjetla . . . O, vani je tako lijepa noć . . . .

Prijateljica se začudila takovu povratku, htjede ju pitati štogod, ali Mici je samo zaklopila oči i zaspala.

U jutro joj nije bilo najbolje. Ostala bi najradje u krevetu pa da još malo zatisne oči, da dremuca, ali nije mogla; to bi bilo neobično. To bi bilo tako neobično, kao što se prema njoj ukućani neobično ponašaju . . . . Vidi se, nije im po volji, što ona izostaje, a to ju tako dira, da i ona šuti i većinom preda se gleda — ili sjedi kod prozora. To sjedenje joj tako prija kao da joj tko najsladje riječi šapuće.

Surma je prolazio mimo vraćajući se iz šume, gdje je opet nabrao ciklamâ. I pred njim je oborila oči, ali je ipak vidjela, kako je svratio pogled na njezin prozor i kako ju tobože draži cvijećem.

Ona bi otvorila prozor i gledala za njim, da ga udobrovolji, ali je bila troma i lijena, da se digne sa stolice . . . . Dušu joj tištio jučeranji dan . . . .

Kod objeda su ju pitali, hoće li opet k bilježnikovici i neka se žuri kući, jer, iskreno govoreći, to nije lijepo tako dugo izostati.

Mici je sva zacrvenila, ali ni da bi obijelila zub, akoprem su ju te opomene pecnule, nasjekle srce.

Od milostive gospoje bilježnikove se još za dana vratila. Došla je sama. Tamo se opet navlačila kod glasovira. Karavidovića nije vidjela. Milostiva joj gospoja pripovijedala tako, kao da je proti Mici i Karavidoviću povedena akcija, da ih rastave.

Gospodin je blagajnik pozvan na kavu u župni dvor. Gospoja ga ukorila, što k njima ne dodje i pozvala ga. Tamo će biti i gospoja učiteljeva. Još

joj je prišapnula, da su obje ove gospoje u nj zaljubljene . . .

I milostivu gospoju ništa drugo ne zanima, samo to, za koju će se on odlučiti . . . . Ne, ne, ona ozbiljno kaže, drugo ju posve ništa ne zanima . . . . Neka bude gospojica o tom uvjerena . . . . O — ona im ga drage volje prepušta, ona će mu i hranu odkazati, pa im neka bude; ona se ne trga za nj, jer ona ima — hvala Bogu — dobrog supruga . . . Dà, ona i to zna, zašto se one tako trgaju za nj . . . . Hm, hm!

Mici je sve pozorno slušala, a tako se morala siliti, da se pokaže ravnodušnom . . .

Kavu je samo popila i spremila se kući.

Drugi dan je dobila pismo, gdje ju mama kori, što ništa ne piše, a ona je tako zabrinuta za nju. Za dva dana ju očekuje kod kuće, a prilaže joj forintu za put.

Taj dan je Surma opet prolazio mimo sa cvijećem u ruci, a Mici je otvorila prozor za njim.

Bila je tako potištena da je posve zaboravila na uvredu. I Surma se umekšao. Čuo je, kako se prozor otvorio pa se vratio, da još jedanput prodje mimo . . .

Nijemo je skinuo šešir i mahnuo cvijećem, kao da joj ga nudja. Mici mu dvaput kimne . . . On pristupi bliže, ali radi ograde nije mogao predati cvijeća u ruke. Mici mu nijemo pokaže glavom da udje . . .

„Kako ste Vi mene izmučili, kako ste me izmučili . . .“ prošapće Surma poslije nekog vremena, a u glasu mu drhtala tuga i bol . . .

„Vi me krivo sudite, ja nisam ništa kriva“, uzvrati Mici prevrćući cvijeće u ruci, „meni je vrlo žao . . . .“

I jedno je na drugo tako pogledalo, kao da su nad otvorenim grobom, gdje je nepristojan svaki smiješak.

— O — u ova dva dana sam prolio nekoju suzu . . .“

— Kako to, a nijeste htjeli ni gledati na me?“ upita Mici mekim, tihim glasom.

— Tako. Ni danas ne bi, da nijeste otvorili prozora. I Surma se malko nasmiješi.

Mici je gledala preda se i šutjela čupkajući jedan cvijetić i pregledavajući prašnike — one bogate ciklamine prašnike . . .

Ona će ići, da se oprosti. Gospodin Surma će ju pratiti, a onoga nevrijednika, ne će ni pogledati. Hvala Bogu, samo da je tako . . . O, te dame, kako su se za njim polakomile!

Surmi je u neku ruku drago, što odilazi, barem će njemu ostati . . . Sad naskoro će i on u Zagreb u školu, naći će si stan blizu nje . . . A onda — ta će godina brzo minuti . . .

Micu je i to boljelo, što se prijateljica i njezini roditelji tako drže. Kad im je kazala, da će sutra ići kući, primili su to bez ikakove primjedbe. S toga se još većma žurila kući.

VIII.

Zagreb je oživio. Ljudi obilaze ulice i čitaju cedulje po prozorima i vratima prilijepljene. Medju timi, što oživiše zagrebačke pitome ulice, kao Radnički dol, vrzao se i Surma. I on obilazi prozore i vrata pitomog Radničkog dola . . .

Oh, lijepe li male kućice sa jednom sobicom a ozdo pivnicom! Tako je lijepa sa prozorima na sve strane! Lijepo je to gnjezdašce, ali i skupo, daleko skuplje od njegove cijene . . . Eh, hoćeš ne ćeš, moraš se odreći dragog Radničkog dola. Mici ga je vidjela i lijepo mu se nasmijala, ali nije znala za namisao i brigu njegovu.

Morao se zadovoljiti i sa drugom ulicom, samo kad je blizu . . . O — bit će dobro, bit će dobro!

Micina mama nije bila zadovoljna, što Surma postojkuje kod prozora i razgovara s Micom; ona bi rado, da se tko drugi ondje zaustavi i čavrlja sa njezinom kćerkom. Ona se doduše nije otvoreno pačala u to, ali ipak — vidjelo se neko nezadovoljstvo na licu njezinom, što ne vidja onih otmenijih mladića . . .

Nije ni jednom besjedicom kušala da smeta. Mici je Surmu i u kuću uvela i s njim kod prozora sjedila i razgovarala, ali mama kao da ne zna ništa. Ne — ne mislite, da je ona možda prezirala Surmu. Bože sačuvaj — nije! Ali tako — šutila je. Dapače, kad je njegov ravnatelj prošao mimo i vidio Surmu, gdje sjedi s Micom kod prozora te ga ljuto pogledao, kao da mu hoće reći: „Zar se tu spremate za maturu“, mama je Micina bila malo ne zabrinuta, šta će mu reći njegov strogi ravnatelj. Nu ravnatelj mu nije ništa rekao, tek mimogredce spomenuo u predavanju, kako ovo — kako ono . . .

I vrijeme je teklo i teklo . . . Dani se kratili, a nastajale one lijepe „jesenske duge noći“.

Višeput je Surma onako u subotu doveo četicu dobrih pjevača u susjednu krčmicu, gdje se obdržavala generalna proba kraj „šiljerca“, a onda sletješe kô pjetlići laganih nogu pred prozore Micine i zapjevaše liričnu podoknicu sa Surminim „solo“. Kod toga je Surma postojano gledao u kraj prozora, gdje se trebala zavjesa malo pomaknuti. Zavjesa se polagacko odmicala, a u polumraku se vidjelo smješeće se oko, dio lica, vratića i prstić, kako miže zahvalu.

Drugi dan bi došao onamo, ali sve bje kao i prije. Mica jedina spominje podoknicu, višeput zamišljeno, zabrinuto kritizira pjevanje, a lice žalostivo, da bi zaplakao. Surma se tješio, što je zadnja godina

i njoj tu zadnju godinu kao za utjehu često spominjao, ali ona je šutila, a kadikad uzdisala za smrću . . . „Gdje je to, do onda možemo i umrijeti. O — da samo dodje!“ Surma bi joj na to poravnao kosu, kao da ju bodri, jer je mislio, da to samo ljubav radi . . . Ona ju muči.

Medju pouzdanim prijateljima bi kliktao od sreće, a i oni su mu priznavali tu sreću.

Kad li prodje Božić, a dodje studena voda pa slêdi sreću njegovu. U školi se širile take čudne glasine, tako sažalni, kakovi li, pogledi zaustavljali se na njemu. Cijeli razred, a bome i pomalo cijela škola govorila o Surminoj „dragoj“ i o njemu. Čudne su to glasine bile, čudne! Govorilo se, da će Surma postati naskoro — otac . . . . . . Neki drznici dolazili k njemu i govorili „Zdravo oče!“, a on ih gledao i blijedio. Nije znao o čemu je govor. Ta on — on nije imao nigdje nikakovog posla . . .

Po podne podje onamo, da se utješi kod Mice. Ona je sjedila kod prozora nujna. Zamišljeno sjedi i griska nokte. Udje u kuću. Ona mu podje u susret. Bila je sama kod kuće. Nasmiješi mu se i poda mu ruku. Na sebi je imala svoju običnu crnu bêbè-pregaču. On ju pogleda, nasmiješi se malko smijehom očajnika, a onda se baci na stolicu, upre se u koljena laktovima i zarida kao malo osamljeno dijete. Dugo je plakao i plakao. Iz početka je ona časak stajala pred njim i gledala ga prekrštenih rukû. Plač taj tako je žalostivo i ubogo drhtao! Smilio joj se pa ga i sama suze lijući pitala, zašto plače. Kad ga i drugi i treći put zapita, on podigne malo glavu i pokaže rukom na tijelo njezine. Mici zavrisne i složi se kraj njega na pod . . . .

*

Surma nije tri dana išao u školu. Kad je četvrti dan došao, sve ga je djačtvo gledalo. Jedan drug pristupi u razredu k njemu i pita ga u šali, hoće li biti jedno ili dvoje . . . . . a on izvadi nož, da će ga . . . Lice mu se strašno nakazilo.

U deset sati dodje podvornik po nj: ravnatelj ga zove. Surma podje u pisarnu.

— Dragi Surma, vi ste se tako tešto ogriješili o naš zavod, da ne smijete ni časka u njem probaviti. Poberite svoje knjige i gubite se!“ Ravnatelj mu pokaže vrata i okrene se od njega — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

Ne znam, kamo se Surma djeo; njega je nestalo iz Zagreba. Neki kažu, da je negdje u Bosni.

* * *

Svega sam se toga sjetio nedavno u ambulatoriju kod milosrdne braće . . . Sjedi bolesna i bijedna sirotinja po klupama, a lice od nekud poznato šeće amo tamo i uzdiše, a kadkad staje kod koje žene s djetetom i propitkuje, što mu fali, pa svako žali uza svu svoju bol·

Vidim oči . . . O — davno vas nijesam vidio male očice, ali vas se sjećam! O — kako ne! Sjećam se i ljepote vlasnice vaše i bujne mladosti njene i Zagorja i Surme i pl. Karavidovića — onoga — znate — Karavidovića . . . . o kom se čula ona tajna . . . i one galame se sjećam, kojom se otimahu za nj . . . . O — sjećam se, sjećam se! Vaša gospe se posušila — oslabila . . .“

Došao liječnik. Redom se išlo k njemu. I na Micu dodje red. Dala si vaditi zub . . .

„Joj, Herr Doctor, polako, polako . . .“ cičila je dok je on izabirao klliješta, a slaba se opravica na njoj tresla, kao pusta vrbina šiba . . . .

Liječnik ju je poznao.

— Gdje ste Vi sada sobaricom?

— Nigdje . . . . nigdje . . . .“

(Konac.)

